

moj planet

www.mladinska.com/mojplanet

RAZISKOVANJE JE ZABAVNO

Ljubljenčki

Pomlad v svetu ptic

Veterinarka

Mačji panda

POSTER

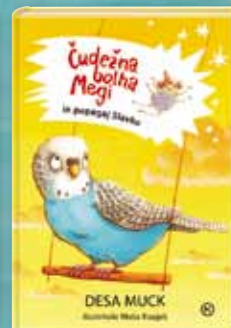
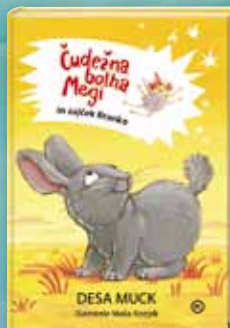
Pazi, bolhe!

V Desini
novi
seriji

NOVO

Zbirka *Čudežna bolha Megi*
pomaga otrokom poskrbeti
za domače živalce.
Z nasveti veterinarke!

Dragi planetovci!

Najprej vas moram zelooooo pohvaliti, ker nam pišete zanimiva in zelo izvirna pisma! Vsako je za nas dragoceno, saj nam narišete, napišete, izrežete, nalepite ... prave male umetnine.

Doris in Lina navijata za kučke, pa jima bomo v tej številki res lepo ustregli, saj bosta spoznali prikupnega terierja, ki se rad in hitro uči, zato nastopa v številnih oglasih in filmih. Jaku so posebej všeč nasveti dr. Vetka, pa mu sporočamo, da jih lahko prebere tudi na Planetovi spletni strani http://www.mladinska.com/moj_planet/. Ela pa obožuje kolibrije in prav o ptičkih bo v tej številki poseben članek, ki ga je prispevalo Društvo za opazovanje ptic. Meni osebno pa je najbolj prikupen mucu medo. ☺

Juhuuu, še malo pa bodo počitnice! Vabimo vas v tri čudovite slovenske krajinske parke. Če prostih dni še niste povsem splanirali, vam morda pride prav kak naš namig.

In res same lepe reči nas čakajo, saj ko bo počitnic konec, bo pred durmi pomlad. Pošljite nam kako slikico vašega gregorčka. Lučke imamo vsi radi. ☺

Lepo se imejte!

Senja Požar, odgovorna urednica

Pišite nam na moj.planet@mkz.si ali www.mladinska.com/mojplanet, kjer najdete poskuse pa tudi učne liste in filme.

4 DIVJE ŽIVALI

Pomlad v svetu ptic

8 SEVERNA AMERIKA

Njene veličastne lepote

10 PROJEKTNO DELO

Nemogoče je mogoče

12 FIZIKA

Teža

14 TUJE DEŽELE

Slovaška

16 LJUBLJENČKI

Cirkusantski terierji

18 NARAVOSLOVNI POKLICI

Veterinarka

20 OGROŽENA ŽIVAL

Mačji panda

22 ČLOVEŠKO TELO

Možgani

24 TA MESEC

26 FOTOGRAFIJA MESECA

27 POSTER

Zlati prinašalec, tjuljenj

36 DR. VETKO

38 REKORDERJI

Galapaška velikanka

40 HLADILNIK

42 PLANETOV STRIP

Robotski virus

46 POTEPANJA PO SLOVENIJI

Narodni parki

48 MOJ TEST

Samo(ne)zavest

50 SIVE CELICE

52 NUŠIN KOTIČEK

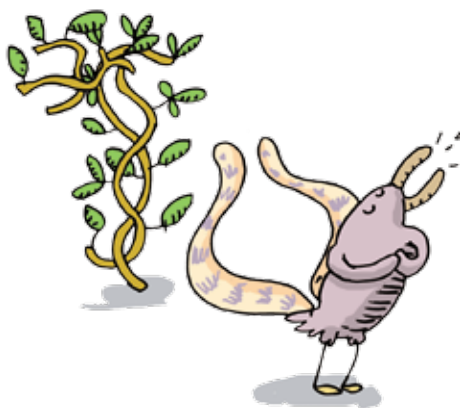
Skočim ti v srce

54 MOJ PLANET PRIPOROČA

56 VAŠA POŠTA

Pomlad v

ILUSTRACIJA: DAMIJAN STEPANČIČ

V svetu ptic je zagotovo najbolj zanimivo spomladi. Ptice se takrat pripravljajo na gnezdenje, kar lahko prav dobro slišimo, saj samci na ves glas prepevajo. Poleg tega se k nam z juga vračajo tudi selivke, ki še dodatno obogatijo ptički orkester.

Ali ptice pojejo zato, da bi nas razveseljevale?

Ne, petje je namenjeno drugim pticam iste vrste. S petjem samci vabijo samice, da se jim pridružijo pri gnezdenju, hkrati pa s tem pred drugimi pticami

Kukavica

Brglez

Ali lahko prepoznam različne ptice po petju?

Na začetku se nam morda zdi zelo težko, da bi različne ptice ločevali po petju. Vendar nekatere morda ločite že zdaj – vam je znano čivkanje vrabca, kukavičin ku-ku ali ci-ci-do velike sinice? Prepoznavanje petja ptic je podobno kot prepoznavanje melodij na radiu. Lažje je začeti zgodaj spomladi, ko še ne poje preveč vrst naenkrat. V tem času v vrtovih in parkih slišimo ščinkavca, veliko sinico, taščico, kosa, brgleza, zelenca, turško grlico ...

Slavec

»rezervirajo« območje, na katerem bodo iskali hrano za svoje mladiče. Petje je v tem primeru kot nekakšna »zvočna ograja«. Včasih pa petje le ni dovolj, takrat se samci za svoje območje tudi stepejo.

Taščica

Zelenec

V svetu ptic

Turška grlica

Ščinkavec

Sprehodite se okoli doma in prisluhnite, koliko različnih napevov slišite. Morda vam bo uspelo prepoznati različne pevce. Pri določanju si lahko pomagate s posnetki petja in oglašanja, objavljenimi v Ključu za določanje pogostih vrtnih ptic avtorja Tomija Trilarja, ki ga najdete na povezavi <http://www2.pms-lj.si/kljuci/vrtne-ptice/>

Kos

Velika sinica

Kdaj se ptički ženijo?

Včasih so rekli, da se ptički ženijo **na gregorjevo, 12. marca**. Takrat je petje ptic običajno res že precej glasno. Ima pa vsaka vrsta svoj čas, ko se pripravlja na gnezditev. Sinice, ki ostanejo pri nas čez zimo, lahko začnejo prepevati že prej, februarja ali celo januarja. Selivke, ki se k nam vrnejo šele maja, pa se tudi »ženijo«
bolj pozno.

Selivne ptic

Nekoč so verjeli, da tudi ptice zimo prespijo kot nekateri sesalci in dvoživke. Danes vemo, da ni tako. Nekatere vrste se selijo čez celotno Evropo vse do juga Afrike, kjer prezimijo. Njihovo potovanje traja več tednov, pri tem pa preletijo na tisoče kilometrov. Spomladi se zopet vrnejo. Ko jih prvič opazimo, je to znak, da se zima zanesljivo posklavlja.

Zakaj se ptice selijo?

Ena najbolj osupljivih značilnosti ptic je njihova sposobnost, da preletijo velike razdalje. Tako lahko naselijo območja, ki so bogata s hrano le del leta, in v takih ugodnih razmerah vzredijo svoje mladiče. Na severu so poleti daljši dnevi in obilica žuželk. Poleg tega je manjša gneča kot v tropih. Pozimi, v času pomanjkanja, pa se ptice lahko spet odselijo. Nekatere vrste se odselijo nagonso, ko se dnevi pričnejo krajšati, druge šele, ko zaradi mraza začne primanjkovati hrane. Čeprav na poti veliko ptic pogine, se jim vseeno splača seliti, saj na severu lahko vzredijo več mladičev.

Pomagaj nam opazovati ptice selivke

Raziskava Pomlad prihaja! vsako leto poveže mlade iz vse Evrope. Pri tem lahko sodeluješ tudi ti! Opazujemo pet vrst, med njimi dobro poznane **kukavico, belo štokljo** in **kmečko lastovko**. Ko prvič opaziš (oziroma slišiš) katero izmed selivk, svoje opazovanje vpiši na spletni strani www.springalive.net.

Te podatke zbiramo zato, da ugotovimo, kdaj se ptice selivke vračajo v Evropo. Na spletni strani lahko na zemljevidih ves čas akcije spremljaš, kako ptice selivke napredujejo proti severu Evrope.

Bela štoklja

Kmečka lastovka

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK, ARHIV DOPPS

Kako se lotimo opazovanja selivk?

Za selivkami lahko oprežamo kjerkoli, tako v »divjini« kot v naseljih. Nanje ste lahko pozorni že na svojih vsakdanjih poteh, npr. na poti v šolo, ali pa se prav s tem namenom spomladi odpravite v naravo. Več časa ko boste preživeli zunaj in ob tem pozorno opazovali okolico, bolj verjetno boste že zgodaj opazili prve vračajoče se selivke. **Najprimernejši čas za opazovanje je marca in aprila, za hudournika tudi maja.**

Ptičji turisti

Tudi sicer je opazovanje selivk lahko zelo zanimivo. Ptice na selitvi navadno ne letijo brez postanka. Na poti se večkrat ustavijo. Na teh počivališčih, vmesnih postajah, se nahranijo in odpočijejo. Postajališča na selitvi so za ptice kot nekakšne bencinske črpalke. Njihovo gorivo pa so maščobne zaloge, ki si jih naberejo med intenzivnim hranjenjem. Nekatere vrste ob tem pojedjo toliko hrane, da se njihova teža lahko celo podvoji. Še posebej veliko »goriva« potrebujejo pred dolgim poletom preko Sredozemskega morja in Sahare. Če pticam ne uspe dovolj napolniti svojih zalog, se prav lahko zgodi, da na poti omagajo. Med spomladansko in jesensko selitvijo se v naših krajih tako ustavijo tudi vrste, ki sicer živijo bolj severno od nas. Še posebej pomembna postajališča so mokrišča, predvsem plitva in bogato zaraščena jezera ter obalne plitvine. Če v tem času obiščeš kakšno mokrišče v svoji okolici, lahko opaziš »ptičje turiste«, predvsem iz skupine rac in pobrežnikov.

Kje pri nas najlažje opazuješ selivke?

Škocjanski zatok

- naravni rezervat
- življenjski prostori: poslana laguna, sladkovodno močvirje, močvirni travniki
- značilna selivka: **močvirski martinec**
- več informacij: <http://skocjanski-zatok.org/>

Močvirski martinec

Raca žličarica

Cerkniško jezero

- del Notranjskega regijskega parka
- življenjski prostori: trstišča, poplavni travniki, reke
- značilna selivka: **raca žličarica**
- več informacij: <http://www.notranjski-park.si/>

Ljubljansko barje

- krajinski park
- življenjski prostori: poplavni travniki, mejice
- značilna selivka: **priba**
- več informacij: <http://www.ljubljanskobarje.si/>

Priba

Reglja

Hraški mlaki

- življenjski prostori: plitva stoječa voda, bogato zaraščena z obvodnim rastlinjem
- najbolj značilna selivka: **reglja**
- več informacij: <http://www.smlednik.si/hraski-bajer.html>

Ptičje selitve in ženitve lahko spoznate tudi pod vodstvom poznavalcev ptic. Udeležite se katerega od izletov:

1. marec 2014 (sobota): Spoznavanje vodnih ptic na Bakovski gramoznici (vodi Gregor Domanjko) Dobimo se ob 9. uri na parkirišču pri gramoznici. Več informacij dobite pri vodji izleta po telefonu 031 340 399. Za izlet se prijavite na e-naslov gregor.domanjko@gmail.com.

2. marec 2014 (nedelja): Spoznavanje ptic v parku Tivoli (vodi Dare Fekonja) Dobimo se ob 9. uri na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju. Prosimo vas, da se za izlet prijavite vodji izleta po telefonu 041 513 440.

8. marec 2014 (sobota): Ptički se ženijo v pomurskih mestnih parkih (koordinira Gregor Domanjko) Stojnice v mestnih parkih v Murski Soboti, Ljutomeru in Radencih bodo postavljene med 8. in 12. uro. Vsako polno uro bomo organizirali vodene izlete po parku. Za dodatne informacije smo vam na voljo po telefonu 031 340 399 (Gregor Domanjko).

9. marec 2014 (nedelja): Ptički se ženijo – izlet po Mestnem parku v Mariboru (vodi Tilen Basle) Dobimo se ob 9. uri pred mestnim akvarijem Maribor. Za dodatne informacije pokličite vodjo izleta po telefonu 051 636 224.

Za podrobnejše informacije obiščite spletno stran:

Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
www.ptice.si

Eva Vukelič, Tanja Šumrada

Ribji orel

Zadrževalnik Medvedce

- del Mednarodno pomembnega območja za ptice (IBA) Črete
- življenjski prostori: obsežna plitva vodna površina, bogato zaraščena z obvodnim rastlinjem
- značilna selivka: **ribji orel**

Veliki kanjon

– največji in najgloblji kanjon na svetu

Veliki kanjon na severu Arizone v ZDA je globoka rečna dolina s strmimi, skoraj navpičnimi pobočji. Izdolblja ga je **reka Kolorado**, ko je vrezovala svoj tok skozi različno stare kamnine. Svetovno slavo si je pridobil prav s svojo velikostjo. Dolg je **446 kilometrov**, na najširšem delu meri okoli 25 kilometrov, na najglobljem pa skoraj dva kilometra in velja za **največji in najgloblji kanjon na svetu**. Uvrščen je na **Unescov seznam svetovne naravne dediščine**. Letno ga obišče okoli 5 milijonov turistov in je eden najbolj obiskanih narodnih parkov v ZDA in na svetu.

Niagarski slapovi

– najbolj vodnati slapovi

Niagarski slapovi so skupina slapov na reki **Niagara** na vzhodu celine na meji med ZDA in Kanado. Trije med seboj povezani slapovi so: **Podkvasti slapovi**, **Ameriški slapovi** in **Slapovi nevestine tančice**. Niagarski slapovi veljajo za **najbolj vodnate slapove** v Severni Ameriki, po svoji lepoti pa slovijo po vsem svetu. Poleti, ko je največ vode, se na slapu pretoči več kot **150 milijonov litrov vode v eni minuti**. Ime Niagara v jeziku indijanskih staroselcev pomeni 'grmenje voda'. Ogromno količino vode uporabljajo kot energetski vir. Prvo hidroelektrarno na Niagarskih slapovih je zgradil Nikola Tesla.

Dolina smrti – najnižja in najbolj vroča puščava

Dolina smrti je puščavska dolina, ki jo pokrivajo peščene sipine. Divja kamnita pokrajina se razteza med Kalifornijo in Nevado v ZDA. Puščava obsega **7800 kvadratnih kilometrov**. V Dolini smrti so izmerili **najvišjo temperaturo v Severni Ameriki**, in sicer **56,7 stopinje Celzija**. Kotanja Badwater v Dolini smrti je tudi **najnižja točka celine**, saj leži **85,5 metra pod morsko gladino**. Dolina smrti je bila nekoč obljudena, kraji pa imajo prav strašljiva imena: Mrtvakov prelaz, Kanjon suhih kosti in Pogrebne planine. Mnogi popotniki in iskalci zlata se iz nje niso nikoli vrnili.

stne Lepote

Yellowstone

– največji in najstarejši narodni park na svetu

Yellowstone se razteza v državah Wyoming, Montana in Idaho na severozahodu ZDA. Z 900 hektarji površine velja za **največji narodni park na svetu**. V njem so vidni ostanki nekdanjih vulkanskih izbruhov, številni še aktivni gejzirji, ki bruhajo vročo vodo, reke, jezera in travnate planjave, po katerih se pasejo bizoni. **Obsežno območje ognjeniškega delovanja** je bilo razglašeno za narodni park že leta 1872. Yellowstone je **najstarejši narodni park na svetu**, vsako leto si ga ogleda več kot 3 milijone obiskovalcev. Je med **najbolj potresno aktivnimi območji na svetu**.

Gora McKinley

– najvišja gora severnoameriške celine

Gora McKinley se dviga **6194 metrov** visoko v gorski verigi na jugu Aljaske. Goro McKinley je prvič osvojila britansko-ameriška alpinistična odprava leta 1913. Slovenski alpinisti, ki so osvojili njen vrh, so Stane Klemenc, Viki Grošelj in ekstremni smučar Davor Krničar. **Najvišja gora v Severni Ameriki je v narodnem parku Denali**, kjer boste zagotovo srečali grizlije. McKinley velja za eno najnevarnejših gora na svetu. Po skalnati lepotici je imenovana tudi pohodniška oprema, ki jo kupujemo v naših športnih trgovinah.

Mamutske jame – največji jamski sistem na svetu

Mamutske jame so globoko pod površjem države Kentucky v ZDA. Gre za več povezanih podzemnih jam in rogov, ki skupaj merijo skoraj **580 kilometrov**. So

največji jamski sistem na svetu. Jame in obsežno kraško območje narodnega parka Mamutske jame sta oblikovali Zelena reka in reka Nolin pred 350 milijoni let. Jame imajo bogato **kapniško okrasje**, večina podzemnih labirintov pa še ni raziskana. Turistični ogledi jame potekajo že od leta 1816. Unesco je razglasil Mamutske jame za **svetovno naravno dediščino**.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Nemogoče je mogoče

ALI BO BALON POČIL?

Živijo!

S tem **NAGRADNIM** vprašanjem smo v prejšnji številki zaključili našo ekspedicijo okoli Koseškega bajerja. Na sliki lahko vidite, da nas je učiteljica Renata fino potegnila za nos, ker smo po večini glasovali, da balon **BO** počil. Pa ni! ☺

Če namreč v balon vlijemo nekaj vode, ga ta hladi, zato se balon ne stali in ne počí. Vodo v balonu lahko celo zavremo. ☺ Tega ne boste našli v nobenem učbeniku, mi pa si bomo do konca življenja zapomnili, da je **včasih mogoče tudi, kar se na prvi pogled zdi nemogoče.** ☺ **Zato pa so poskusi tako zabavni!**

! No, tisto šolsko uro smo prišli do novih ugotovitev, ki si jih brez poskusov in preverjanja rezultatov ne bi mogli niti zamisliti.

Dve naši »nelogični« ugotovitvi vam tokrat zastavljamo kot nagradni vprašanje.

A pojdimo po vrsti. Predstavili vam bomo dva poskusa, s katerima smo preverjali dve lastnosti snovi, gostoto in prevodnost. Za vsak poskus smo imeli na voljo točno 12 minut in 15 sekund. Nazadnje je šlo res za sekunde, ker rezultat ni bil vedno logičen. ☺

PRVI OREH – IZRAČUNAJ GOSTOTO KAMNA

Luka, Timeja in Neža so se lotili naloge, ki je postala precej zabavna, ker je bil kamen prevelik za v posodo. ☺

1.

Najprej so stekali kamen, ki je bil težak 1100 gramov.

2.

Potem so izmerili prostornino kamna v merilni posodi z vodo.

3. Razlika v gladini vode je znašala 250 ml in toliko znaša tudi izmerjena prostornina.

4. Težo kamna 1100 g so delili s prostornino 250 ml in dobili **gostoto kamna** 4,1 g/ml.

Ker ima voda gostoto 1 g/ml, se je kamen potopil. Logično! **Ampak les plava na vodi, kakšna je torej njegova gostota v primerjavi z vodo?**

DRUGI OREH – ELEKTRIČNA PREVODNOST SNOVI

1. Še ena zvita in zavita! Domen, Nejc in Taja so morali sestaviti **električni krog** z ugotavljanjem prevodnosti grafitu in plastike. Če je žarnica zasvetila, je bil krog sklenjen in snov prevodna.

Nastavek na žički, ki oprime baterijo, se imenuje **krokodilček** (ima številne zobčke).

2. Rezultate so skrbno zabeležili in narisali.

3. Pri plastični žlički lučka ni zasvetila, pri svinčniku pa je! To sploh ni logično ... **Kaj bi bil lahko torej vzrok za to, da svinčnik prevaja elektriko?**

In zdaj ... nagradni vprašanj!

Zakaj les lahko plava na vodi?

In zakaj je žarnica zasvetila pri stiku »krokodilčka« s svinčnikom?

Odgovore na prvo ali drugo vprašanje pošljite v Uredništvo Mojega planeta do 28. februarja 2014, saj bomo tri pravilne odgovore nagradili z majicami!

Uredništvo Mojega planeta se zahvaljuje šestošolcem OŠ Valentina Vodnika iz Ljubljane ter njihovi mentorici Renati Filipič za poučne in zanimive urice.

Naslednjič: Rastline na tri načine

Senja Požar

Pred približno 350 leti je mladi angleški fizik, matematik in astronom Isaac Newton sedel pod jablano, srkal čaj in razmišljal o naravnih zakonih. Že nekaj časa ga je mučilo vprašanje, kako in zakaj vsa telesa na Zemlji občutijo težo, nekakšno nevidno silo, ki jih vleče proti tlu. Tedaj je z drevesa padlo jabolko, ki je kot vsako drugo telo padlo navpično navzdol in ne stran od drevesa. Menda se je Newtonu med opazovanjem padajočega jabolka posvetilo, kako deluje težnost oz. gravitacija.

Znameniti angleški fizik Isaac Newton, ki je odkril delovanje težnosti, se je rodil leta 1642, umrl pa je leta 1727.

Pred Newtonom so si tudi drugi učenjaki razbijali glave, da bi rešili uganko težnosti, pa jim ni šlo. Največ preglastic jim je povzročalo vprašanje, od kod izvira ta sila, ki očitno na Zemlji deluje navpično navzdol. Telo, ki ga spustimo, pade navpično in natanko proti središču Zemlje. Po drugi strani pa težnost vpliva tudi na gibanje vesoljskih teles. Zemlja s svojo težnostjo privlači Luno, a ta ne pade na nas. Tudi Sonce s svojo težnostjo privlači planete, pa ti ne padejo nanj.

TEŽA

In kaj je ugotovil Newton?

Težnost izvira iz lastnosti teles, ki ji pravimo **masa**. Masa pa ustvarja privlačno silo težnosti oziroma gravitacijsko silo. Vsa telesa v vesolju se med seboj privlačijo s silo, ki je odvisna od njihove mase. Tudi dve jabolki na mizi vleče skupaj, a tega ne opazimo, ker je ta sila zelo majhna. Sila postane znatna, če je masa vsaj enega od teles velika. Veliko maso pa ima Zemlja, zato močno privlači telesa okoli sebe, na primer jabolko, da pade na tla. Teža, tudi naša, ni nič drugega kot gravitacijska sila, s katero nas Zemlja vleče proti svojemu središču.

Privlačna gravitacijska sila telesa

pa se z oddaljenostjo od njegovega središča manjša. Primer. Če je eno jabolko dvakrat dlje od središča Zemlje kot drugo, potem čuti štirikrat manjšo težo. Če je trikrat dlje, čuti devetkrat manjšo težo, če je štirikrat dlje, šestnajstkrat manjšo težo itd. Luna je približno osemdesetkrat dlje od središča Zemlje, kot je bilo Newtonovo jabolko, a jo Zemlja vseeno privlači. **Privlačna sila teže** Zemlje ali kateregakoli drugega telesa nikoli ni nič, je pa na velikih oddaljenostih zelo zelo majhna. Zato je prepričanje, da v vesolju ni težnosti, zmotno.

Astronavti na Luni imajo približno šestkrat manjšo težo kot na Zemlji, njihova masa pa je enaka.

Razlika med maso telesa in njegovo težo

pa je bistvena. Neko telo bo imelo povsod enako maso, pa če ga odnesemo na Luno ali Mars, teže pa ne. Ker je masa Lune manjša od mase Zemlje, telesa privlači z znatno manjšo silo. Na njenem površju je teža približno šestkrat manjša kot na Zemlji. Na spletu si oglejte posnetke astronautov, ki so bili na Luni. Opazili boste, da po njenem površju kar skakljajo, čeprav imajo na sebi težko obleko, ki ji pravimo skafander, in opremo. To je prav zato, ker je tam teža toliko manjša. Ste si zapomnili? Masa astronautov na Luni pa je prav taka kot na Zemlji.

V vesolju ni breztežnosti. Astronavt, ki kroži okoli Zemlje, ves čas pada proti njej, a prav zaradi kroženja ne pade na tla, zato je v navidezni breztežnosti.

Kaj pa breztežnost,

saj astronauti na vesoljski postaji lebdiijo v zraku? Ta breztežnost je navidezna. Zamislite si tak poskus. V dvigalu je fizik, ki s padanjem jabolka meri težnost. Dvigalo miruje in fizik izvede poskus. Jabolko spusti in to pade na tla dvigala. Nato se vrv, s katero je pripeto dvigalo, strga. Tedaj začnejo dvigalo, fizik in jabolko v njem padati. Kaj se bo zgodilo, če med padanjem fizik iz rok spusti jabolko? Jabolko tako ali tako že pada skupaj z dvigalom, zato bo glede na dvigalo mirovalo oziroma lebdelo v zraku. Tak poskus se seveda žalostno konča s padcem dvigala na tla, zato ga ne izvajamo. Toda zakaj ne pade na tla vesoljska postaja? Tudi vesoljska postaja namreč ves čas pada, a ker kroži okoli Zemlje, ne pade nanjo. Če pa bi vesoljska postaja nenadoma nehala krožiti, bi tudi ona začela padati navpično proti tlom.

Andrej Guštin

Seveda smo edinstveni in neponovljivi, a kar priznamo si: veliko tujcev zamenjuje Slovenijo s Slovaško. So v šoli vsi po vrsti sedeli na ušesih ali nekaj podobnosti vendarle obstaja?

Slova

Jezik: pri nas slovenski, na Slovaškem slovaški. Toda! Tudi Slovaki zase pravijo, da govorijo slovensko.
Zastava: enaki trobojnici, a različna grba.
Velikost in število prebivalcev: številke iz Slovenije pomnoži z dve in še malo dodaj ...

Hokej!

Najbolj priljubljen šport na Slovaškem je hokej. Ne, nogomet! Ne, hokej! ... Ob svetovnem prvenstvu v hokeju, ki je bilo leta 2011 na Slovaškem, so obiskovalce pozdravljali tudi takšni »hokejisti«.

Lesene slovaške cerkve v Karpatih

Osem lesenih cerkvic in en zvonik so vpisani na **Unescov seznam svetovne dediščine**. Zgradili so jih med 16. in 18. stoletjem. Dve cerkvi sta rimskokatoliški, tri protestantske, tri pa grškokatoliške. Slovaki so z nekaj strpnosti očitno lahko sprejemali tudi drugačnost ... Potrkajmo na les!

Podzemne Lepotice

Slovaki morja sicer nimajo, imajo pa kras z malo začetnico ... Kraške jame na obmejnem pasu med Madžarsko in Slovaško so (tako kot naše Škocjanske jame!) vpisane na **Unescov seznam svetovne dediščine**.

1. januar 1993 -

Češkoslovaška razpade na Češko in Slovaško.

aška

Slovaški Triglav

Najvišji vrh Slovaške je Gerlachovský štít. Najdemo ga v Visokih Tatrah, visok pa je 2655 metrov. Od Triglava je torej ... Nižji? Višji? Takoj preveri na zemljevidu, če ne znaš!

Faraoni so padli na glavo

V tej narobe obrnjeni piramidi v Bratislavi sicer lahko iščete faraone, a našli boste samo **Slovaški nacionalni radio**.

Diši po zapleteni izgovorjavi ...

Skuhane krompirjeve cmočke zmešaj s stopljenim ovčjim sirom, dodaj popečene kockice slanine in trikrat glasno reci **bryndzove halušky**.

Po poti pop arta

Oče in mama enega najslavnejših umetnikov 20. stoletja **Andyja Warhola** sta bila priseljence s Slovaške. Na znamki je eno njegovih kulturnih del – portret Marilyn Monroe.

Angelina Slovaška

Pradedek Angeline Jolie po očetovi strani se je rodil leta 1879 v Košicah (danes drugo največje mesto na Slovaškem). Slovaške korenine ima na primer tudi modrooki igralec Paul Newman (vprašaj babico!).

FOTOGRAFIE: SHUTTERSTOCK

Martina Hingis

Teniška igralka, ki je bila nekaj časa številka 1 na svetovni teniški lestvici. Igrala je za Švico, rodila pa se je v Košicah.

Jasna Merc

Cirkusant

V 18. stoletju so v Angliji želeli vzrediti dobrega psa terierja za lov pod zemljo in nad njo. Psa bele barve ter z rjavimi in črnimi lisami so po kinologu, ki se je z vzrejo temperamentnih lovskih pomočnikov prvi ukvarjal, poimenovali terier parson jack russell. Mnogo pozneje, leta 2001, sta bili priznani dve pasmi: terierji jack russell so energični beli psi na krajših tačkah, terierji parson russell pa tisti malce višji.

Parson russell

Velik pes v majhni embalaži

Odrasel parsonček, kakor ljubkovalno imenujemo psa pasme terier **parson russell**, je visok okrog 36 cm in tehta od 6 do 9 kg. Jacki, kot pravimo terierjem **jack russell**, so nižji, visoki okrog 32 cm. Zaradi njune energičnosti in živahnega temperamenta pravimo, da so to veliki psi v majhni embalaži. Oboji so zelo radovedni, pogumni, vztrajni, igrivi in marsikdaj trmasti psi, ki dočakajo starost okrog 15 let.

Jack russell

tski terierji

Dober lovec

Parsoni in jacki kljub svoji učljivosti **niso primerni za začetnike**. Potrebujejo ne samo dolge sprehode, ampak tudi miselno zaposlitev. Če jih ne bomo zaposlili mi, si bodo opravila našli sami – če jim je dolgčas, se lotijo tudi preurejanja stanovanja. Četudi so že desetletja spremljevalci ljudi v urbanih okoljih, so po svojem bistvu ostali srčni lovci. Kopljejo luknje, preganjajo mačke, se podijo za srnami ali zajci, zato jih mnogi lovci z veseljem šolajo za svoje pomočnike.

Pes iz filmov in reklam

Za russlove teriere je značilno, da so izjemno **inteligentni in učljivi**. Naučimo jih lahko številne trike, spretno lovijo frizbi, radi tekmujejo v agilityju in drugih pasjih športih. Mnogi parsoni in jacki se z veseljem vozijo na rolki in celo plešejo. Ker se radi in hitro učijo, nastopajo v številnih reklamah in filmih, v katerih marsikdaj tudi kakšno ušpičijo. Za hrano ali žogico bi naredili vse: prosijo, skačejo, se valjajo po tleh, pa tudi glasno lajajo.

FOTOGRAFIE: SHUTTERSTOCK

Maja Ogrizek

Veterinarka

Veronika Radobuljac,
dr. vet. med.

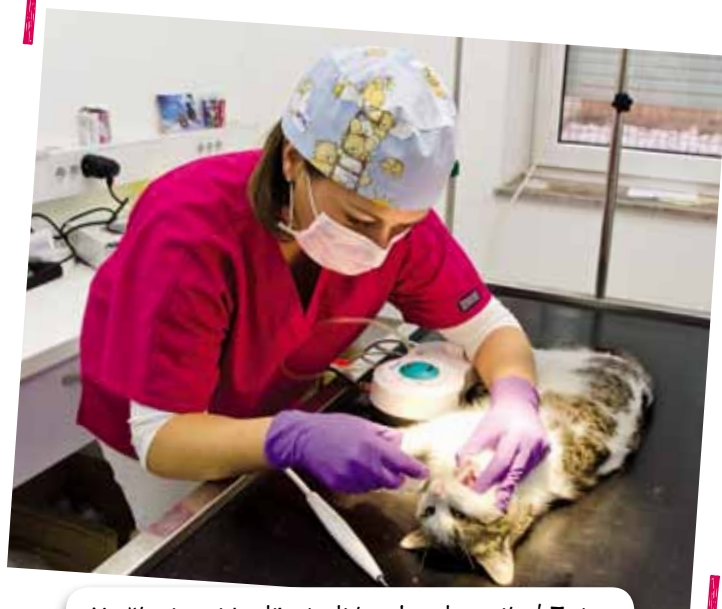
Zdravniki se naučijo, kako zdraviti ljudi. Veterinarji pa morajo poznati telesa in bolezni zelo različnih živali, sesalcev, ptic, plazilcev. Poskrbijo za zlomljene tačke, prebavne motnje in vneta ušesa, hkrati so zobozdravniki, vešči pa so tudi kirurgije. V Brežicah smo v ambulanti za male živali Vet BM obiskali dr. veterinarske medicine Veroniko Radobuljac.

KJE DELAJO VETERINARJI?

Njena pripoved se začne podobno kot pri njenih kolegih. Veterinarka si je želela postati že kot otrok, ko je s stricem terenskim veterinarjem hodila po kmetijah. Veroniki je bilo najbolj všeč delo z malimi živalmi. Predvsem fantje se odločajo za delo terenskega veterinarja, ki skrbi za večje živali na kmetijah. Veterinarji seveda delajo tudi v živalskih vrtovih in na farmah. V klavnicah lahko nadzorujejo delo z živalmi in ugotavljajo, ali je meso zaklanih živali ustrezno za prehrano ljudi, živali. V mlekarneh pregledujejo ustreznost mleka. Tisti, ki si ne želijo dela z živalmi, pa lahko delajo v farmacevtski industriji (proizvodnja zdravil), v laboratorijih ali kot veterinarski inšpektorji.

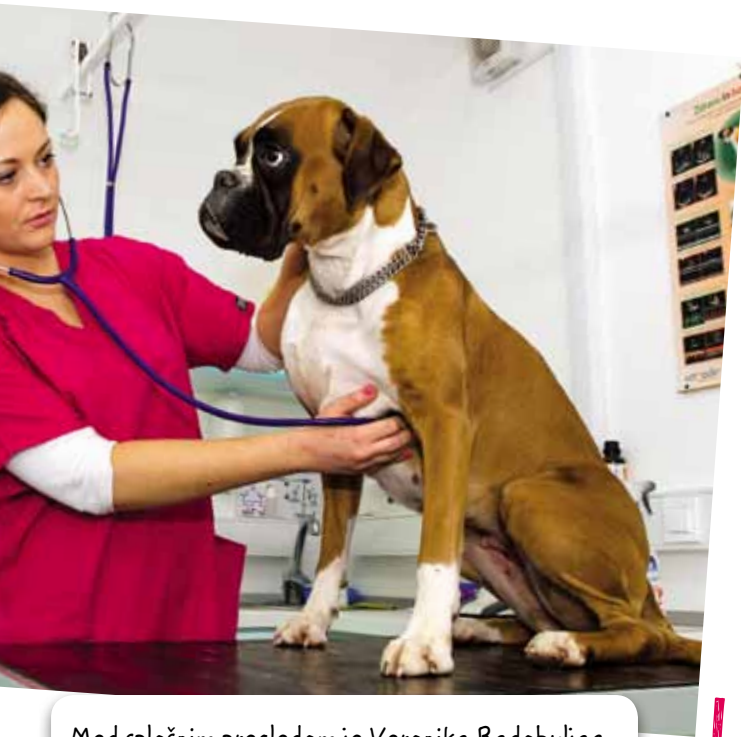
OPRASKANE ROKE SO DEL POKLICA

V ambulanti za male živali Vet BM so najbolj pogosti pacienti mačke in psi, prihajajo pa tudi dihurji, kunci, hrčki in miške ter tudi nekaj plazilcev, na primer agama. Na vprašanje, v čem je največja razlika med mačkom in psom, je Veronika odgovorila: »Predvsem v obnašanju. Različno kažejo bolečino in svoje občutke – dobre in slabe. Nekatere bolezni so zelo podobne, druge povsem različne. Zgradba telesa pa je praktično enaka. Ptice pa imajo popolnoma drugačne kosti, dihala, sečila ...«

Mačke in psi hodijo tudi k zobozdravniku! Zato da so živali pri miru, morajo biti med čiščenjem zobnega kamna in poliranjem zob v splošni anesteziji (pomeni, da jih veterinar uspava).

Živali se na obisk pri veterinarju odzivajo različno, nekatere je tudi strah. Ali kdaj opraskajo, ugriznejo? »Verjetno se je že vsakemu veterinarju zgodilo, da ga je kakšen kuža ugriznil, še večkrat smo opraskani od mačk. To spada k našemu delu.« Seveda zelo dobro poznajo vedenje živali, pa tudi posamezne paciente, zato že vnaprej vedo, kdaj morajo biti pazljivi in kdaj so lahko bolj sproščeni.

Med splošnim pregledom je Veronika Radobuljac nemški bokserki Pippi pregledala oči in gobček. S tem je ocenila prekrvitev. Pretipala je bezgavke, ki po navadi kažejo začetek vnetja, na primer prehlada, vnetij sklepov ali drugih organov. Poslušala je tudi srce in dihanje.

TEŽKE ODLOČITVE

Srečujejo se tudi z zelo bolnimi živalmi, ki jim ne morejo pomagati z zdravljenjem, ampak le z evtanazijo – nebolečo usmrtitvijo z injekcijo. »Na začetku veterinarske kariere sem po vsaki evtanaziji jokala. Grozno je, ker joka tudi lastnik. Čeprav se veterinarjem živali vedno smilijo, kasneje postanemo kar odporni. Dokler lahko, živali pomagamo z zdravljenjem, ko vidimo, da ji s pomočjo delamo več hudega, pa raje odnehamo,« nam pove mlada veterinarica.

Mnoge bolezni veterinarji določijo z uporabo mikroskopa.

Z ultrazvokom pregledamo mehur in črevesje, vidimo pa lahko še ledvice, želodec in vse notranje organe. Pri brejih samicah pa na zaslonu vidimo tudi mladičke.

VETERINAR 24 UR NA DAN

V ambulanti za male živali Vet BM delata dve veterinariki, ena dopoldne, druga popoldne. Pri zahtevnejših operacijah sodelujeta obe, ponoči, ob koncih tedna in praznikih pa sta na voljo za nujne primere. Male živali pogosto obiščeta tudi na domu. Na primer, če morata pregledati psa, ki je že celo življenje na kmetiji, morda celo privezan na verigo. Tam je delo toliko težje, saj s seboj nimata vse opreme iz ambulate, poleg tega pa pes čuva svoj teritorij. Če mu ne moreta pomagati na domu, ga prepeljeta v ambulantno.

Kako postaneš veterinar?

- 1.) Najprej končaš osnovno šolo.
- 2.) Potem končaš gimnazijo ali srednjo veterinarsko šolo in opraviš maturo. Z zelo dobrimi ocenami!
- 3.) Nato še šest let študiraš na veterinarski fakulteti.
- 4.) Med študijem opraviš veliko praks.

ogrožena žival

Mačji panda

Mačji panda je ljubek kot puhasta igrača. Njegova dlaka zažari kot ogenj, ko se vanjo upre sonce, zato mu rečemo tudi rdeči panda ali ognjena mačka.

Živi

v gorovjih Himalaje in severozahodne Kitajske. Lahko je pravi alpinist, saj ga včasih srečajo tudi na nadmorski višini 4800 metrov. Vajen je hladnega podnebja z veliko padavinami, kjer uspeva bambus.

Ognjeni lepoteč

Mačji panda je lepoteč brez primere. Po videzu in velikosti je podoben rakunu. Krasi ga dolg, kosmat rep, ki ima približno dvanajst rdeče obarvanih obročev. Ušesa so dolga in štrleča. Gosta dlaka je po telesu rdečerrjave barve, po trebuhu in nogah sijoče črna, tačke pa so bele. Tudi obraz je bel, le pod očmi je rdeča »solzica«.

osebna izkaznica

Družina:	Mačji medvedi (Ailuridae)
Vrsta:	<i>Ailurus fulgens</i>
Teža:	od 4 do 6 kg
Dolžina:	do 170 cm
Brejest:	povprečno 130 dni
Leglo:	do 4 mladiči
Naravni plenilec:	snežni leopard
Življenjska doba:	od 8 do 14 let v naravi, 17 let v ujetništvu

Ponočnjaki

Mačji pande so najbolj dejavni zvečer, ponoči in zgodaj zjutraj. Večino časa preživijo na drevesih, kjer tudi spiyo. Neverjetna spretnost jim omogoča, da se z dreves spustijo z glavo naprej in brez težav plezajo z veje na vejo. Z repom lovijo ravnotežje. Ko se zbudijo ali najedo, se podobno kot mačke ližejo po vsem telesu in si s tačkami čistijo obraz.

Rastlinojedi

Najraje jedo liste bambusa. Vejo si s tačko približajo tako, da z usti lahko trgajo liste. Občasno jedo tudi semena, plovce, cvetove, sadje in celo ptičja jajca. Hrano nosijo v usta s sprednjimi šapami.

Nedružabne, a skrbne mame

Odrasli pande se držijo bolj zase. V parih jih srečamo le zgodaj pozimi med sezono parjenja. Takrat samci navdušeno odišavijo drevesa z vonjem urina in privabljajo samice.

Samice začno nekaj dni pred porodom zbirati palice, travo in listje za gnezdo v votlem deblu. Kotijo spomladi ali poleti.

Samci ne pomagajo skrbeti za naraščaj, samice pa so zelo skrbne matere. Prvih nekaj dni skoraj ne zapustijo gnezda, kasneje pa se vanj vračajo vsakih nekaj ur, da nahranijo mladiče in očistijo gnezdo. Mladiči ostanejo v gnezdu tri mesece in so vse do spolne zrelosti pri 18 mesecih tesno povezani z materjo.

Ogrožena in zavarovana vrsta

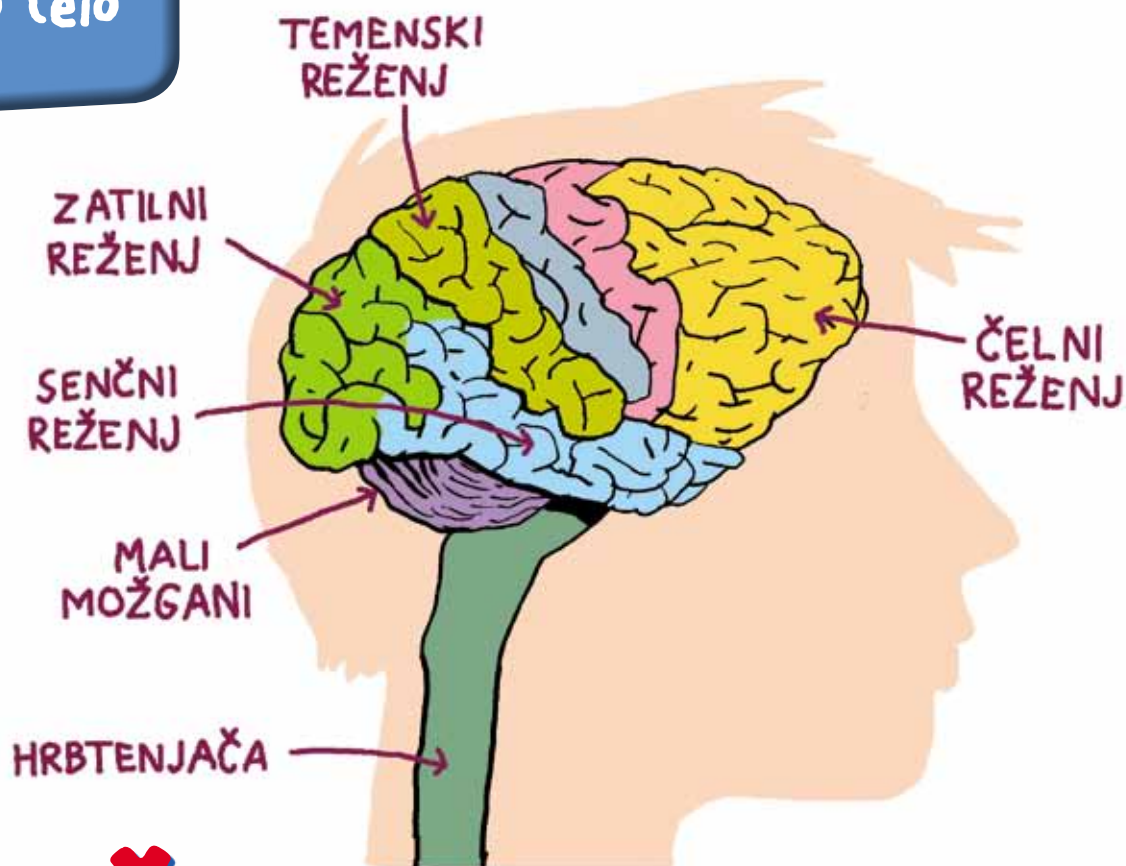
Lovijo in pobijajo jih zaradi krzna. Kapa z dolgim repom je še vedno zelo zaželena na porokah na Kitajskem, ker naj bi prinašala srečo. Mačje pande ogroža sekanje gozdov zaradi naraščanja števila ljudi v Aziji in prodaje lesa.

Maja Stopar

Ali veš?

- Mačjega panda so prvič opisali že v 13. stoletju na Kitajskem.
- Samo peščica vrst sesalcev hrani pretežno z bambusom. Med njimi je najbolj znan veliki panda.
- Odrasel mačji panda poje do 200.000 bambusovih listov na dan.
- Za iskanje hrane in hranjenje porabi kar 13 ur na dan?

MOŽGANI

Možgani so najbolj zapleten organ človeškega telesa. So prostor zavesti, mišljenja, razuma, spominov in čustev. Obdelujejo informacije, ki jih prejema iz vsakega kotička telesa, in se na te informacije ves čas odzivajo. Več sto milijard med sabo povezanih nevronov sestavlja možgane, ki so tudi nadzorno središče živčnega sistema. S pomočjo nevronov ta čudoviti organ skrbi za naše razumne odzive na okolico.

Veliki možgani

Največji del možganov so **veliki možgani**. So zgubani in polni grebenov in jarkov ter zavzemajo večji del vseh možganov. Razdeljeni so na levo in desno poloblo, ki sta med seboj povezani s snopom živčnih vlaken, ki se imenuje prečnik. Vsaka polobla velikih možganov se deli v **čelni**, **temenski**, **zatilni** in **senčni** reženj.

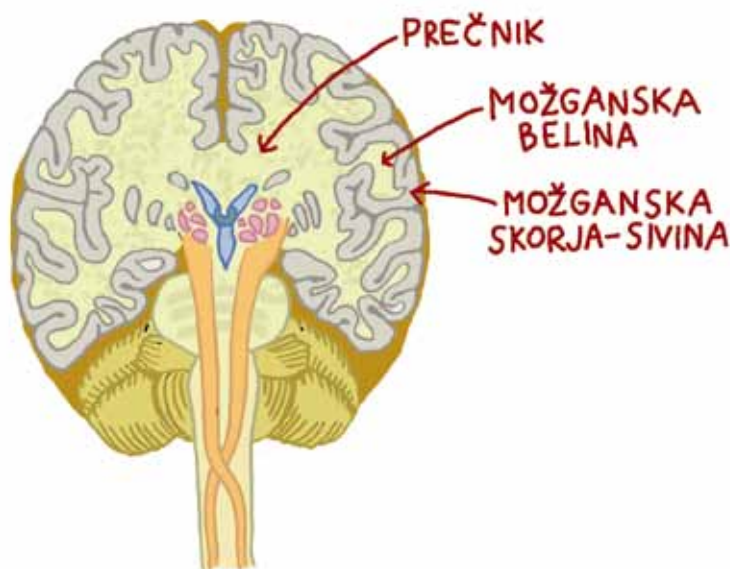
Možgansko deblo in mali možgani

Pod velikimi možgani sta še dva manjša dela možganov. Prvi del je **možgansko deblo**, ki skrbi za uravnavanje in potek življenjskih procesov, ki se jih ne zavedamo, npr. bitje srca in dihanje. Možgansko deblo tudi povezuje velike možgane s **hrbtjenjačo**, iz katere vodijo številne pomembne živčne poti. Drugi del pa so **mali možgani**. Njihova naloga je nadzorovanje mišic in ravnotežja.

Možganska skorja

Veliki možgani so razdeljeni na dva sloja. Notranji sloj možganov imenujemo **možganska belina**. Sestavljajo jo **živčna vlakna**, po katerih potujejo informacije. Zunanemu sloju velikih možganov pravimo **možganska skorja** ali **možganska sivina**. Sestavljajo jo **telesna živčnih celic**.

Kljub »sivini« je prav možganska skorja velikih možganov odgovorna za zahtevnejše možganske funkcije. Delovanje možganske sivine omogoča, da znamo misliti in načrtovati, usklajevati zapletene gibe, govoriti, poslušati oziroma prevajati zvoke. Možganska sivina daje tudi navodila mišicam za krčenje in raztezanje in ves čas sprejema dražljaje iz čutil ter oblikuje slike.

Zaščita možganov

Možgani so zelo občutljiv organ. K sreči so dobro zaščiteni pred udarci in tresljaji. Poleg trdih lobanjskih kosti in triplastne varovalne ovojnice možgane obliva še možganska tekočina, ki jo izločajo posebne celice v možganih. V tej tekočini, ki je večinoma iz vode, je tudi nekaj hranil, predvsem glukoza, ki jo možganske celice obožujejo.

Možgani in kisik

Ker možgani opravljajo zapletene naloge, potrebujejo ogromno kisika, ki jim ga prinaša kri. V možgane priteče približno petina vse krvi, bogate s kisikom. V možgane kri priteka kar po štirih arterijah, ki se na spodnji strani možganov povežejo v t. i. Willisov krog, od tam pa se razvejijo in prepletejo vse možgane.

Možganska kap

Če v možganih ni dovolj krvi, ne morejo opravljati svojih nalog. Možganska kap je eden izmed najbolj pogostih vzrokov smrti, je prekinitev prekrvitve dela možganov. Možgansko kap lahko povzroči krvni strdek v možganski arteriji ali možganska krvavitev.

Ali veš?

- Nekateri razmišljajo bolj z desno polovico možganov, drugi pa bolj z levo polovico. Delovanje leve in desne polovice možganov se razlikuje. Leva polovica je pomembna predvsem za branje, govor, številske operacije in logično mišljenje, medtem ko je desna polovica predvsem polovica intuicije in umetnosti.
- Človeški možgani so po zgradbi podobni možganom opic, le da se od njih razlikujejo po velikosti.
- Možgani med spanjem posvečajo pozornost doživetjem preteklega dneva in utrjujejo naš spomin.
- Občutek za strah nastaja v možganih. S strahom se varujemo pred nevarnostmi in jih razumno obidemo.
- Pri učenju učno snov »utrdimo« med možganskimi celicami. S ponavljanjem dosežemo, da informacije, ki so v učni snovi, vse lažje in hitreje potujejo od celice do celice.

ta mesec

OPAZUJEM IN RAZISKUJEM

FEBRUAR

marec

Na Primorskem zacveti mandljevca

Nežni beli cvetovi mandljevca se začno odpirati februarja, še preden se drevo olista. Po odcvetu se razvijejo koščičasti plodovi z užitnimi semeni – mandlji. Odlični so tako presni kot predelani v slaščice, zelo cenjeno pa je tudi mandljevo olje. Mandljevca potrebuje veliko svetlobe in toplote, zato ga v naših krajih gojijo predvsem na Primorskem.

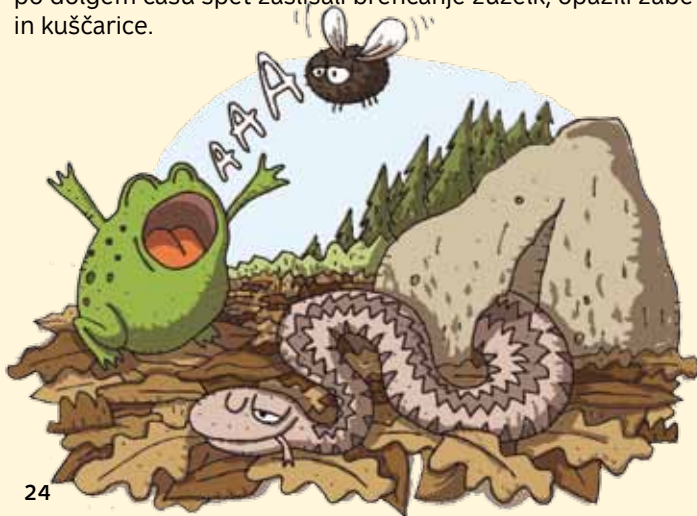

Ptički se ženijo

Velika sinica, plavček, brglez, taščica, zelenec, ščinkavec in še mnoge druge ptice, ki jih pozimi opazujemo v ptičjih krmilnicah, začno peti svoje svatovske napeve že februarja. Samčki žvrgolijo, da privabijo samice in naznanijo tekmečem, kje so meje njihovega ozemlja. Različne vrste ptic imajo različne napeve. V mrzlih poznozimskih jutrih se njihovo petje razlega daleč naokoli.

Prebujanje iz otrplosti

Mnoge živali preživijo zimo tako, da se zarijejo pod odpadlo listje, v blato, prst ali skalne razpoke in tam otrpnejo. Tako prezimujejo žuželke, dvoživke, plazilci in druge živali z nestalno telesno temperaturo. Ko nastopijo topli dnevi, se začne postopno prebujanje iz stanja otrplosti. V naravi bomo po dolgem času spet zaslišali brenčanje žuželk, opazili žabe in kuščarice.

Nabiramo regrat

Še pred začetkom pomladi na travnikih požene regrat. Mlade liste te užitne in zdravilne rastline mnogi nabirajo za solato. Pripravljajo jo s kuhanim krompirjem, jajci ali ocvirki. Krepčilne regratove jedi naj bi pomagale pregnati pomladansko utrujenost. Regrat bo zacvetel aprila. Takrat bo nastopil čas za nabiranje regratovih cvetov za sirup.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK, ILUSTRACIJE: JAKA VUKOTIČ

ZNANILCA POMLADI

**zavarovane
rastline**

POMLADANSKI VELIKI ZVONČEK ALI KRONICA

V zemlji ima čebulico, na stebelu je običajno en zvonast cvet s šestimi belimi cvetnimi listi, ki so na konci zelenkasti ali rumenkasti. Plod je ovalen, seme pa belkasto in ima mesnat privesek. Vsebuje olje in privlači mravlje, ki semena raznašajo naokrog.

Kot večina znanilk pomladi imajo kronice veliko ljudskih imen: norica, šebojka, truterica, bingelj, katršca, gospodična, klinčki in soldatki.

osebna izkaznica

Družina: narcisovke (Amaryllidaceae)

Vrsta: *Leucojum vernum*

Višina: od 10 do 30 cm

Rastišče: vlažni gozdovi in travniki v srednji in južni Evropi, ne najdemo pa jih v Sredozemlju

Pozor, **vsa rastlina je strupena!** Če pojemo sveže čebulice, povzročijo bruhanje, glavobol in živčne motnje.

Kronica je zavarovana. Ne smemo jih izkopavati in nabirati semen oziroma plodov, lahko pa jih trgamo za šopke, vendar jih ne smemo prodajati.

ČRNI TELOH

V zemlji ima kratko, okroglo, črno koreniko, po kateri je tudi dobil slovensko ime. Listi imajo dolg pecelj in so usnjati in vedno zeleni. Na cvetnem peclju je en cvet. Čašni listi so beli, včasih so rožnato ali rdečkasto nadahnjeni. Po odcvetu velikokrat močnejše pordečijo.

Kot vse zgodnje pomladanske cvetice ima pri nas več kot šestdeset domačih imen: črnoglavec, glavobolka, kihavka, kurica, kurja smrt, pastorka, slepice, smrtnica, talog, talovna trava, trpoglavka, zavlačni koren, zavlačnik ...

Na nekaterih zelo obiskanih izletniških točkah pa je zaradi nabiranja že močno ogrožen in postaja vedno bolj redek.

Teloh je zavarovan. Ne smemo nabirati semen in plodov.

osebna izkaznica

Družina: zlatičevke (Ranunculaceae)

Vrsta: *Helleborus niger*

Višina: od 10 do 15 cm

Rastišče: grmovnata pobočja, svetli gozdovi, pašniki in pusta travišča od nižin do ruševja v južni in srednji Evropi

fotografija
meseca

MISIPIJSKI ALIGATOR

Odrasli samci zrastejo do 5 m v dolžino. Živijo na jugovzhodu Združenih držav Amerike. Mladiču, ki plava med vodno lečo, šele rastejo zobje, ko bo odrasel, pa jih bo imel kar okrog 80! Tako orožje jim pride prav, saj so izjemni plenilci, lovijo skoraj vse, kar se živega pojavi v njihovi bližini. Izjemoma napadejo celo človeka. Zanimivo je, da pri krokodilih in aligatorjih spol mladička določa temperatura zraka, na kateri se valijo jajca. Za samičke je potrebna višja temperatura kot za samčke.

Na vprašanja odgovarja
Maja Stopar, dr. vet. med.

Dragi dr. Vetko!

Doma imam činčilo. Zanima me, pri kolikšni temperaturi jo začne zebsti?

Ana, 12 let

Ana, činčile so živali z enim od najgostejših kožuhov. Pravzaprav so kot narejene za hladnejše okolje, saj jih ne zebe prav hudo. Pravzaprav te **mora bolj skrbeti visoka temperatura kot pa mraz**. Optimalna temperatura okolja za činčile je nekje med 10 in 15 stopinjami Celzija. Nad 25 stopinjami jim je že pošteno vroče, višje temperature pa lahko vodijo celo v temperaturni šok. Nizke temperature, sploh če ne trajajo dolgo časa, dobro prenašajo.

Moja zajkljica Lili, ki smo jo dobili nedolgo nazaj in smo jo dali k mojemu zajčku Jumpyju, se je začela zelo gristi in me zanima zakaj. Zakaj se grize in cvili, Jumpy pa »brunda«?

Naja, 10 let

Naja, tvoja kunčka se bosta verjetno morala odpovedati skupnemu življenju, če seveda nočeš imeti kaj kmalu povečane kunčje družine. Če sta res samček in samička, te verjetno že kaj kmalu čaka presenečenje v obliki gnezda malih kepcev. Kunci so namreč med najbolj plodnimi vrstami živali, to je ena od strategij preživetja, če si zaželen plen (seveda govoriva o divje živečih živalih). Tvoja ljubljenska sicer nista plen nikomur, imata pa vse biološke značilnosti svojih divjih sorodnikov. Svetujem ti, da se najprej prepričaš, ali imaš res parček. Če da, potem ju čim prej daj vsakega v svojo kletko (sumim pa, da je že prepozno in je naraščaj na poti). Če imaš dve samički ali dva samčka, ju bo verjetno tudi treba ločiti, ker znajo biti kunci kar teritorialni, čeprav iz tvojega opisa vedenja tega ne moremo sklepati. Kar pa se tiče ne navadnega grizenja, morda ni le posledica izražanja spolnih želja, ampak je povsem mogoče, da je tvoja kunčica prinesla v tvoj dom kakšnega od zunanjih zajedavcev. Zato bi bilo prav **opraviti pregled pri veterinarju**, ki ti bo svetoval, kako se jih znebiti (pri kuncih je potrebna posebna pozornost pri izbiri zdravila, saj so izredno občutljivi in brez nasveta veterinarja ni varno uporabiti ničesar!), z gotovostjo pa ti tudi lahko določi spol tvojih živalic. Tako in tako moraš k veterinarju z obema; če ima parazite kunčica, jih ima gotovo tudi že kunček.

Dragi doktor Vetko,

Zanima me, za katero boleznijo (dedne bolezni) lahko zboli pes, ki je potomec dalmatinca in labadorke. Decembra bo imel eno leto. Zato bi prosila, da čim prej objavite moje pismo, in to že v naslednji številki Mojega planeta.

Lara, 10 let

Čeprav so vse pasme nagnjene k tej in oni prirojeni bolezni, pa seveda pripadnost določeni pasmi še ne pomeni, da bo pes res zbolel. Tako pri dalmatincih kot pri labradorcih je nekaj bolezni, za katerimi pogosteje obolevajo. Dalmatinci denimo imajo lahko težave z ledvicami, labradorci pa so nagnjeni k obolenju kolkov in komolcev. Kljub povedanemu moraš vedeti, da se vestni rejci pasemskih psov trudijo, da vzrejajo le živali, ki so zdrave, in tako se večinoma rojevajo psički, pri katerih je manjša verjetnost, da bodo oboleli za katero od teh bolezni. Ker pa biologija ni tako dokončna, so bolezni poleg genetske predispozicije, torej nagnjenosti, vedno tudi plod okolja, prehrane ... Eno od čudes narave pa so tudi križanci, po domače jim rečemo mešančki. Ti kužki, ki so potomci staršev dveh ali več pasem, se običajno izognejo nagnjenosti k prirojenim boleznim. Od vsakega starša namreč poberejo nekaj lastnosti, in to očitno prav najboljših. **Prikupni mešančki so prav zato lahko celo boljšega zdravia kot čistokrvni pasemski psi.**

Prebrala sem, da imajo morski prašički zelo občutljive nogice, predvsem podplate. Zato me skrbi, da so briketi, ki jih posuješ po dnu kletke, zanje pretrdi. Slama in žagovina pa nista primerni za moja dolgodlaka morska prašička. Kar naprej se jima to zatika v dlako. Kaj naj torej posujem po dnu kletke? Prosim za odgovor, da mojih morskih prašičkov ne bo bolelo. Hvala že vnaprej!

Izza, 9 let

Izza, se ti zdi, da tvoja morska prašička stelja moti? Imaš občutek, da ju boli? Če nimaš kakega objektivnega razloga, da bi tako mislila, na primer vidne poškodbe na nogicah, očitno kazanje bolečin, potem ni smiselno, da bi karkoli spreminjala. Sicer bi bil idealen res mehkejši nastilj; priporočamo žagovino ali oblance, ki se jih prekrije še s plastjo slame. Tak nastilj je mehak, dobro vpojen in omogoča tudi aktivnosti, ki so morskim prašičkom naravne – zelo radi se zarinejo v nastilj.

Predvsem je najbolj pomembno, da je **nastilj suh, da nogice niso na vlažnem**; torej da kletko pogosto in redno čistiš in vzdržuješ primerno čistočo. Le tako bodo tvoji morski prašički zadovoljni in zdravi.

Imaš vprašanje?

Pošlji ga na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali na moj.planet@mkz.si. Če je objavljeno tvoje pismo, nam čim prej pošlji svoj naslov, da ti pošljemo nagrado!

Dr. Vetku lahko zastavite vprašanje tudi na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet.

Več vprašanj in odgovorov dr. Vetka najdeš tudi na spletnih straneh: www.mladinska.com/mojplanet/drvetko

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

rekorderji

GALAPAŠKA

**Največja kopenska želva je dolga tudi do 2 metra
in lahko živi tudi več kot 100 let.**

A VELIKANKA

Velik oklep

Ima ogromen karapaks*, močne noge in dolg vrat. Galapaške velikanke **so vegetarijance** – nič kaj izbirčne niso in se hranijo z vsemi vrstami rastlinja. Lotijo se celo kaktusov! Pasejo se v majhnih skupinah, zelo radi pa se tudi sončijo in namakajo v lužah ali blatu. V času parjenja samci varujejo svoj okoliš in iščejo samice, ki po paritvi odložijo jajca v jamice. Samci galapaških želv niso pri parjenju nič kaj nežni. Nasprotno – izbranko s ščipanjem v noge prisilijo, da se jim vda. Samec se potem povzpne na njen hrbet, da se sparita.

* Karapaks je zgornji del oklepa

O želvah na splošno

Želve spadajo med najstarejše skupine plazilcev. **Plazilci so vretenčarji, ki odlagajo jajca.** Imajo nestalno telesno temperaturo. Želve so se pojavile pred 200 milijoni let in se do danes niso kaj prida spremenile. Te, ki jih srečamo danes, so zelo podobne tistim iz časa dinosavrov. Prepoznamo jih po oklepu, ki ščiti mehko telo pred plenilci in drugimi nevarnostmi.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Ranljiva vrsta

Galapaška velikanka je ranljiva vrsta. **Ogrožajo jih želve**, ki jih je na otok Galapagos prinesel človek. Podgane in mačke plenijo komaj izvaljene mladiče, koze in govedo pa jim popasejo rastline. Zato galapaške velikanke že štirideset let razmnožujejo na raziskovalni postaji Charlesa Darwina. V naravo so izpustili že več kot 1000 mladih želv.

Zakaj je tako velika?

Najverjetneje je galapaška velikanka tako velika zato, ker se je morala prilagoditi življenju v zelo težkih razmerah. Večja želva si lahko v telesu nabere večjo zalogo hranilnih snovi.

Ali veš?

- Želve nimajo zob in razkosavajo hrano z ostrimi poroženeli čeljustmi.
- Poznamo kopenske, morske in take želve, ki živijo v slanih vodah.
- Vse želve odlagajo jajca na kopno.
- Iz jajc se izležejo popolnoma razviti mladiči.
- Želve ne skrbijo za svoje mladiče. Le burmanske nekaj dni varujejo gnezdo z jajci pred plenilci.

Hladilnik

Že v antiki so za hlajenje zalog pokvarljivega blaga iznašli načine za prevoz ledeniškega ledu v mesta, ki so ga nato skladiščili v posebnih kletih. Oskrbovanje »hladilnih omar« z umetno proizvedenim ledom, ki hladi živila – pomislimo samo na led v ribarnicah – se je ohranilo vse do 20. stoletja. A to, kar običajno opisujemo z izrazom hladilnik, torej sodobna hladilna naprava na električni pogon, deluje po načelu, ki ga je leta 1876 razvil nemški inženir Carl von Linde.

Krčenje in raztezanje

Načelo, ki ga je razvil **Carl von Linde**, izrablja lastnost plinov, ki se med tlačanjem krčijo in segrevajo. Če se raztezajo, se ohlajajo. Pomislimo na učinek, ki ga ima zračna tlačilka za kolo. Bolj ko polnimo kolesno gumo z zrakom, bolj ko ga tlačimo, bolj se bat segreje. Kdor je že kdaj polnil sifon za smetano, se gotovo spomni, da se bombica z ogljikovim dioksidom pošteno ohladi, ko se plin nenadoma sprosti, torej raztegne.

Zgoščevanje

Carl von Linde je na zunanost hladilnika dodal tako imenovani »kompresor« – ta tako zgosti plinasto hladilno sredstvo, da se utekočini. Toplota, ki se ob tem sprosti, se prenese na zunanji zrak, hladilno sredstvo pa je pri »normalni temperaturi« speljano v hladilnik, kjer se znova raztegne in zato uplini. Med raztezanjem nastopi želeni hladilni učinek. Pozneje se hladilno sredstvo izčrpa in hladilni krogotok se lahko začne znova. Po natanko istem načelu sicer deluje tudi toplotna črpalka.

Kompresor

Kloro ... fluoro ... Kaj?

Prvi hladilniki so za hladilno sredstvo uporabljali amonijak. Pozneje so med hladilnimi sredstvi prevladovali klorofluoroglikovodiki, z drugo besedo **freoni**, s kemijsko oznako CFC – plini, ki so se izkazali za razgrajevalce ozona. Zaradi njih sta se ozonska luknja in z njo ultravijolično sevanje desetletja samo še povečevala. Danes kupujemo hladilnike, ki so večinoma prijazni do okolja.

Termoelektrika

Prenosne hladilne torbe, ki so namenjene uporabi v avtomobilu, ne vsebujejo hladilnega sredstva, temveč delujejo po načelu tako imenovanega Peltierovega pojava. Pojav je leta 1834 opisal francoski fizik Jean Charles Athanase Peltier kot ustvarjanje temperaturne razlike z električno napetostjo. Ko električni tok steče skozi dvoje kovin, ki se stikata na dveh spojih, poganja obenem toplotni tok od enega stika k drugemu, en stik se segreva, drugi ohlaja. Podobno se zgodi v hladilni torbi. Ko tok steče skozi ploščati Peltierov element, se stran, ki je v stiku z notranjo steno torbe, ohlaja, zunanja stran pa se segreva. A hladilni učinek je prejkone skromen. Če pola električne napetosti obrnemo, lahko vsebino torbe tudi segrejemo.

Da Vinci Learning

MINI kviz

Obkroži pravilno trditev.

1.

Brez katere naprave ne bi bilo modernega hladilnika Carla von Lindeja?

- a) Brez hladilnega sredstva.
- b) Brez kompresorja.
- c) Brez procesorja.

2.

Kako še imenujemo klorofluoroglikovodike?

- a) Feromoni.
- b) Freoni.
- c) Ozoni.

3.

V katero skupino fizikalnih pojavov spada Peltierov pojav, ki ustvarja temperaturno razliko z električno napetostjo?

- a) V astrofiziko.
- b) V hidrodinamiko.
- c) V termoelektriko.

ZA VEČ O HLADILNIKU PREKLOPITE NA TV-PROGRAM DA VINCI LEARNING ali OBIŠČITE SPLETNO STRAN <http://si.da-vinci-learning.com>.

ROBOTSKI VIRUS

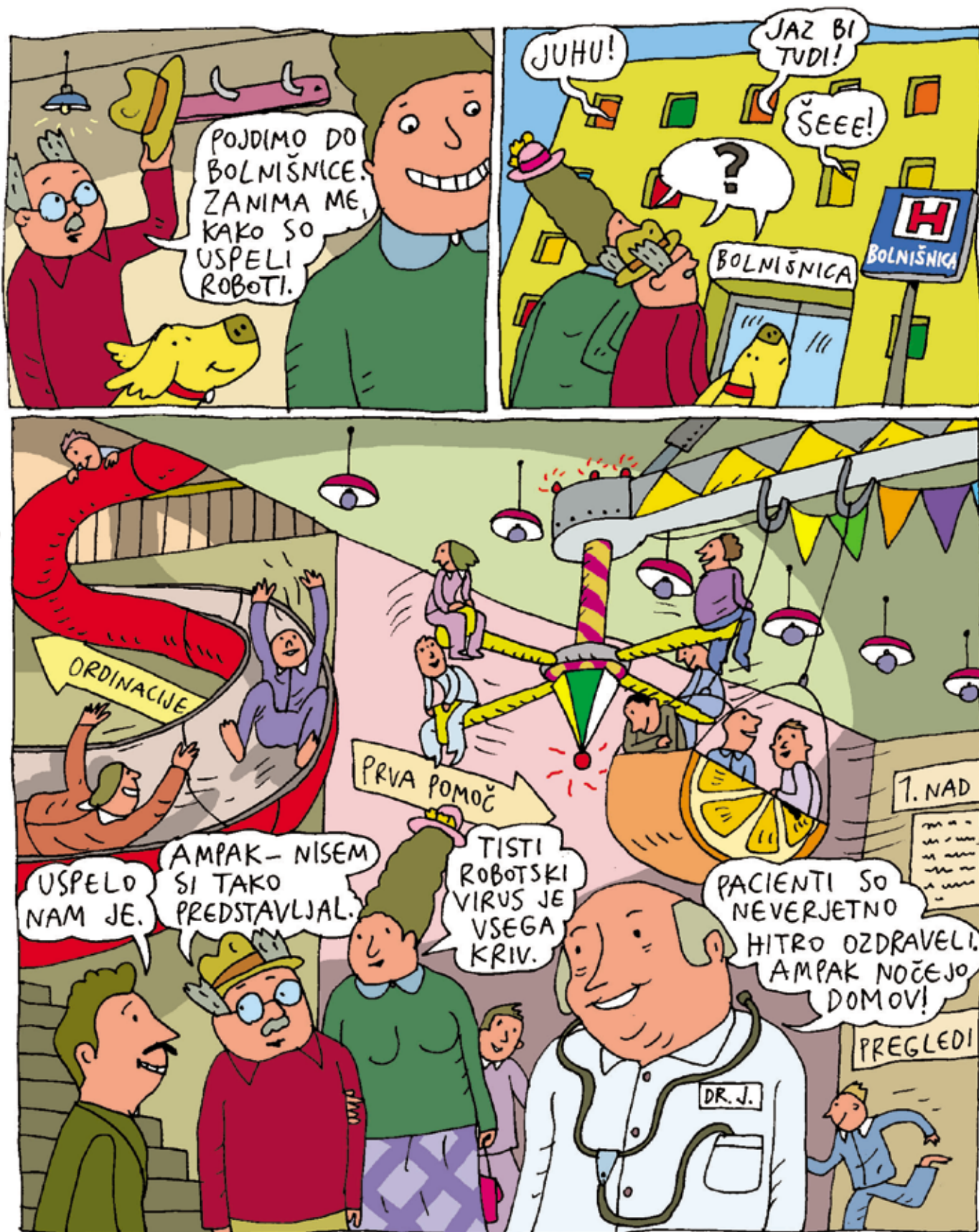
17. del

LOJZE IN PETERŠILJ

NAPISALA: NELI KODRIČ FILIPIĆ, NARISAL: DAMIJAN STEPANČIČ

Krajinski park Logarska dolina

Logarska dolina se blizu Solčave zajeda v Kamniško-Savinjske Alpe. Velja za eno najlepših alpskih **ledeniških dolin** v Evropi. Zadnji oblikovalec doline je bil ledenik in še danes so vidni ostanki ledeniškega delovanja. Dolino prekrivajo gruščnati nanosi kamena, ki jih je narinil ledenik. Med njimi so **balvani** ali večje skalne gmote, ki jih najdemo po vsej dolini. Ledenik je dolino tudi obrusil in razširil njeno dno. V spodnjem delu je Logarska dolina široka kar pol kilometra, v zgornjem delu pa se zaključuje z eno najlepših krnic v Sloveniji z imenom **Okrešelj**. Pod Okrešljem pada z 90 metrov visoke stene **slap Rinka** – izvir reke Savinje. Nad Logarsko dolino se bahavo dvigajo alpski dvatisočaki, kar daje dolini še veličastnejšo podobo.

Logarska dolina je poseljena s samotnimi kmetijami. Njeni prebivalci so se nekoč preživljali z živinorejo in gozdarstvom, danes zlasti s turizmom. Zaradi številnih naravnih in kulturnih znamenitosti je bila Logarska dolina leta 1987 **razglašena za krajinski park**. V njej najdemo več kot **40 naravnih spomenikov**. Najbolj znani so slap Rinka, slap Palenk, ledeniška krnica Okrešelj, Logarjeva lipa, Plesnikov brest in izvir Črne. Naravna posebnost je tudi brin, ki je namesto v grm zrastel v drevo. Med kulturnimi spomeniki je še posebej zanimiva **gozdarska ali olcarska bajta**. V njej je razstavljena zbirka orodja, ki so ga nekoč uporabljali gozdarji. **Planšarija v Logarskem kotu** je tradicionalna alpska kmetija, kjer vam bodo postregli s solčavskimi dobrotami: gobova juha, oglarski golaž, sirovi štruklji in kislo mleko z žganci! Njami!

Lepote Logarske doline privabljajo obiskovalce od vsepošod. Dolina ponuja številne priložnosti za **aktivno preživljanje prostega časa**: pohodništvo, kolesarjenje, jahanje, pozimi pa sankanje in tek na smučeh. Za najmlajše obiskovalce pa so v Logarski dolini uredili prav poseben gozd. Vstop v **Pravljčni gozd** je zares čarobno doživetje. V njem živijo pravljčni junaki, ajdovska deklica, strašni zmaj – lintver ...

Krajinski park

Reka Kolpa je mejna reka s sosednjo Hrvaško na jugovzhodu Slovenije. Leta 1998 je bil ustanovljen **Krajinski park Kolpa**, njegovo poslanstvo pa je **ohranjanje naravnega okolja** reke Kolpe. Zavarovano območje parka se razprostira ob reki Kolpi med Starim trgom in Dragoši v občini Črnomelj v Beli krajini. Osrednja znamenitost je reka Kolpa s svojo dolino, ki večkrat spremeni značaj. Reka iz ozke doline preide v kanjon s strmimi in previsnimi stenami, na koncu pa se spremeni v leno nižinsko reko, ki se vije po široki ravnici. Reka Kolpa je življenjsko okolje številnim živalskim in rastlinskim vrstam. Ob njej so tudi pomembna **gnezdišča sive čaplje**. Znanstveniki so opazili, da se v naravno okolje vračajo tudi bobri. **Bober** je največji evropski glodavec, ki se odlično potaplja in slovi po gradnji svojih jezov ali bobrišč, v katerih ima svoj brllog.

V krajinskem parku najdemo toliko naravnih in kulturnih spomenikov, da je nemogoče vse naštet in opisati. Med naravnimi posebnostmi izstopajo **vrtače**, **kraški izviri**, ki jim Belokranjci pravijo »zdenci«, in **steljniki** – brezovi gozdovi s praproto. Med tehničnimi kulturnimi spomeniki pa so zagotovo številni **mlini**, ki

Kolpa

so danes večinoma opuščeni. V zgornjem toku reke Kolpe jih je nekoč delovalo kar 86. Nekateri med njimi so mleli moko, drugi so poganjali žago, spet tretji pa so imeli kovačnico.

Slovenska legenda pripoveduje, da je v krajih ob Kolpi nekoč živel junak **Peter Klepec**. Vile so mu podelile nadnaravno moč, da je lahko iz doline pregnal vsiljive tujce. Še danes se zdi, da je svet ob Kolpi pozabljen od ljudi. Zato pa je toliko več priložnosti za **pustolovska doživetja**. Reko boste najlepše doživeli, če se boste po njej odpravili na **divji spust z raftom**. Da o poletnem plavanju v topli reki sploh ne govorimo! Razlogov za »zeleni« obisk krajinskega parka Kolpa je več kot dovolj.

Triglavski narodni park

Triglavski narodni park obsega osrednji del Julijskih Alp in je edini narodni park v Sloveniji. Ime je dobil po najvišji slovenski gori – **Triglavu**, ki meri **2864 metrov** in je simbol Slovencev. Na vrhu Triglava stoji Aljažev stolp. Triglavski narodni park obsega **828 kvadratnih kilometrov** visokogorskega sveta, kar je 4 odstotke celotnega površja Slovenije. Da bi ohranili neokrnjeno naravo, v njem velja poseben **naravovarstveni red**.

Za območje narodnega parka je značilno zelo razgibano površje iz apnenca – visoki priostreni vrhovi, strme skalne stene in globoke ledeniške doline. **Triglavska severna stena** je najmogočnejša stena v Alpah, saj je visoka kar 1 kilometer in široka 3 kilometre. Poleg Triglava so mogočni vrhovi še Mangart, Jalovec, Prisojnik in Špik. Gore so prepredene z dobro označenimi in zavarovanimi potmi. Ob poteh so tudi **planinske koče**. **Pohodništvo** in **planinarjenje** sta množična v poletnih mesecih, pozimi pa zlasti **smučanje**. Na reki Soči so priljubljeni **adrenalinski športi**, kot sta **rafting** in **kanjoning**.

V parku se zrcalijo jezera, bučijo slapovi in reke v globokih soteskah. Naše največje ledeniško jezero je **Bohinjsko jezero**. Na njem se poleti odvijajo vodni športi, pozimi, ko zamrzne, pa **drsanje**. V Triglavskem pogorju je tudi najlepša visokogorska dolina z imenom **Dolina Triglavskih jezer**, v kateri je sedem ledeniških jezer. Med slapovi sta najlepša **slap Savica** in **slap Peričnik**. Najnižja točka v narodnem parku so slikovita in divja **Tolminska korita** z osupljivim Hudičevim mostom. Med najbolj obiskanimi naravnimi znamenitostmi pa je tudi soteska **Blejski Vintgar**.

Triglavski narodni park ohranja edinstveno naravno okolje. Značilno planinsko cvetje si lahko ogledate v **Alpskem botaničnem vrtu Julijana** v Trenti. Med alpskimi cveticami je tudi **triglavska roža**, ki je povezana s pravljico o Zlatorogu. V pogorju Triglava še danes živijo gamsi in kozorogi, plašni svizci, risi, kune in divji petelini, predvsem pa je to kraljestvo planinskega orla.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Samozavest je občutljiva reč. Marsikdo jo narobe razume kot samovšečnost, zaradi katere se človek šopiri kot pav in je na splošno precej neprijeten za družbo, saj vidi samo sebe in od drugih pričakuje, da ga občudujejo. Toda samozavest je nekaj čisto drugega. Samozavestni ljudje zaupajo vase, zmorejo preceniti svoje zmožnosti, sprejemati odločitve, se spopadati s težavami in priznati lastne napake. Druga skrajnost so ljudje, ki so tako negotovi, da že zaradi najmanjše nevéščnosti – z malo šale – padejo v nezavest. Zato torej – samo(ne)zavest (in ne nesamozavest). A nihče ni samozavesten ves čas, ob uspehih samozavest raste, ob neuspehih pa se zamaje. Koliko si samozavesten?

1. Obeta se ti govorni nastop pred razredom.

- *** Res ni fino, če si izpostavljen, ko se zmotiš, a čez čas to preboliš.
- * Groza, ne maram izstopati! Lahko do poletja manjkam v šoli?!
- *** Nastopa se prav veselim! Če bom kaj zajecjal, bom pa že kako speljal.

2. Prijatelj z drugega konca Slovenije ti je posodil knjigo, zdaj pa se mu mudi in mu moraš knjigo poslati po pošti.

- *** Grem na pošto, napišem naslov na paket in pošljem. Pri tem še prijazno pozdravim uslužbenko za pultom.
- * Oh, govoriti bo treba z neznanci! Odlaham, dokler prijatelj ne popeni, nato pa prepričam očeta, da gre na pošto.
- ** Zoprno mi je iti na pošto sam, ker je treba govoriti z ljudmi in napisati pravi naslov. Prosim očeta, da me pospremi.

3. Glavni razredni car pove vic. Vsi se krohotajo, ti pa vica ne razumeš.

- *** Ostanem resen. Počakam, da dojamem vic, ali pa priznam, da ga ne razumem.
- ** Prisilno se nasmiham, možgani pa skoraj pregorijo od truda, da bi dojeli, v čem je vic.
- * Čeprav ne vem, v čem je fora, se od smeha valjam po tleh. Pomemben je vtis.

ejzavest

4. Na novo se vpišeš na trening. Ko greš prvič tja, nikogar ne poznaš.

- * Mencam v kotu in čakam, ali se me bo kdo usmilit in me ogovoril.
- *** Predstavim se celi skupini naenkrat ali pa grem od enega do drugega.
- ** Počakam, da me predstavi trener.

5. Starši te s 5 evri pošljejo v trgovino po kruh. Tako opaziš, da ti prodajalka (najverjetneje nehotе) vrne premalo denarja.

- * Čisto se zasekiram. Staršem razliko na skrivaj doplačam iz svojega.
- ** Njej ne rečem nič, doma pa povem, da se je prodajalka zmotila.
- *** Še enkrat preštejem denar in prodajalko prosim, naj mi vrne razliko.

Barbara Jarc

Od 5 do 8 zvezdic

PO KORAKIH

Hja, lahko bi rekli, da je tvoja samozavest na psu. Da se boš bolje počutil v lastni koži, bo treba nekaj narediti – vsak je namreč vreden pozornosti in razumevanja, tudi ti. Poskusi napredovati po majhnih korakih. V družbi neznancev se morda predstavi najbolj prijaznemu, nato postopoma še drugim. Vsak uspeh ti bo dal več samozavesti – in nekoč boš zmozel pred celo skupino naenkrat! Imej se rad!

Od 9 do 12 zvezdic

**Z MOŽNOSTJO
IZBOLJŠANJA**

Nisi ravno skrajno negotov vase, si pa precej bolj samozavesten ob ljudeh, ki so ti blizu. Pred neznanci ti je že veliko bolj neprijetno. Poskusi imeti v mislih, da si ti v obeh primerih ti – pred bližnjimi in tujimi ljudmi. In zapomni si, da nihče ni popoln. Vsak ga kdaj polomi, tudi tisti, na katere se trudiš narediti dober vtis. Da lažje prebolimo lasten kiks, pa se mu lahko tudi sproščeno nasmejemo!

Od 13 do 15 zvezdic

TRDNO V SEDLU

Si trdno v sedlu samozavesti, ni te lahko omajati. Super, le tako naprej! Nevarno je le, da postaneš pretrd in goniš svoje, tudi če nimaš prav. V tem se samozavest precej loči od samovšečnosti – samozavestni ljudje lahko priznajo svojo napako, samovšečni pa z veliko večjo težavo. Vendar vsi delamo napake. Pri tem je pomembno, da jih popravimo – popravimo pa jih lahko le tako, da (si) jih najprej priznamo.

Opičja križanka

	RIBJE JAJCE	*	1	*	2	*					
3											
*	*		*		*		*	NAŠ NAJVEĆI PISATELJ (IVAN)	*		
4											
		*		*	5	*			*		
	6										
		*		*		*		*		*	
		7									
						*					

Imeni nagrajencev bosta objavljena na internetni strani **www.mladinska.com/mojplanet** in v januarski številki Mojega planeta.

7. Festival naravoslovja
HOKUS POKUS

delavnice

Moj planet napoveduje

Obiskovalci na Festivalu naravoslovja HOKUS - POKUS bodo na aktivnih delavnicah spoznali delovanje vodilnih ustanov na področju naravoslovja: Prirodoslovni muzej Slovenije, Botanični vrt Univerze v Ljubljani, Fakulteto za kemijo in kemijsko tehnologijo, Inštitut Jožef Stefan, Tehniški muzej Slovenije.

Predstavili pa se bodo tudi zavodi in društva, ki prepletajo umetnost in znanost: **Pionirski dom**, **Center arhitekture**, **Mathema** – zavod za popularizacijo matematike, **Smetumet** – kulturno-ekološko društvo, **Snaut** – podjetje za videoprodukcijo.

Prostor na festivalu namenjamo tudi **naravoslovnim krožkom** osnovnih in srednjih šol, da lahko vrstnikom predstavijo svoje naravoslovne spretnosti.

Komu je namenjen festival?

Osnovnošolcem naravoslovnih krožkov, ki predstavijo raziskovalni projekt v obliki praktičnega poskusa. Na ta način želimo spodbuditi in razvijati razmišljanje in delovanje v smeri inventivnih, kreativnih in konstruktivnih rešitev, ki izhajajo iz celostnega razumevanja;

osnovnošolcem, ki sicer ne sodelujejo s svojim raziskovalnim projektom, vendar se aktivno vključujejo v dinamične in nekonvencionalne **naravoslovne delavnice**, ki jih organizirajo ustanove, ki razvijajo začetno naravoslovje.

CILJI FESTIVALA

- omogočiti čim večjemu številu otrok sodelovanje na aktivnih delavnicah naravoslovnih ustanov,
- omogočiti članom naravoslovnih krožkov, da se predstavijo obenem z znanstveniki,
- omogočiti članom naravoslovnih krožkov, da vodijo svoje vrstnike skozi lastno raziskovalno aktivnost,
- spodbuditi ustvarjalnost in radovednost sodelujočih otrok,
- ozavešiti otroke o soodvisnosti narave in človeka,
- spodbuditi sodelovanje med učitelji, mentorji in pedagoškimi strokovnjaki različnih ustanov.

Vodja festivala je Vesna Tripkovič.

Festival bo potekal 13. in 14. marca 2014 v Festivalni dvorani v Ljubljani.

PIONIRSKI DOM

Med domačimi živalmi, ki slovijo po svoji ljubkosti in radovednosti, so prav gotovo kunci. Ne gre za zajce, ki so divje živali in jih pogosto vidimo v naših gozdovih ali na travnikih, temveč za domačega oziroma hišnega kunca.

Skočim ti v srce!

Preden v svoj dom povabimo kunca, se moramo na to dobro pripraviti. Najprej izberemo prostor, kjer se bo kunec lahko svobodno gibal in v katerega bomo postavili tudi kunčjo kletko. Prostor mora biti primerno urejen in dovolj varen. To pomeni, da je vsaj del tal prekrit s preprogo, na kateri se bo lahko kunec z lahkoto gibal. Gladka tla mu namreč tega ne omogočajo, saj se lahko na njih poškoduje. Izbrati moramo kakovostno, trpežno preprogo, ki je naš novi prijatelj ne bo mogel zgristi.

Kunčev življenjski prostor naj bo tak, da bo žival v njem varna tudi, ko bomo odsotni.

Spustimo se na kolena

Čeprav ni glodavec, kar bi mu pripisali na prvi pogled, kunec zelo rad grize vse, kar mu pride pod smrček. Prav zato je dobro, da se pred njegovim prihodom spustimo na kolena in s te višine umaknemo vse kable, manjše plastične ali gumijaste predmete ter lončnice. Ne pozabimo, da se podobno kot dihur tudi kunec lahko stlači v skoraj vsako odprtino, kar je nevarno tako zanj kot za nas. Preprogo in pohištvo bomo najbolj uspešno obvarovali pred kunčjo ljubeznijo do grizenja, če prostor opremimo z nekaj kartonskimi škatlami, razvejenimi tunelčki in igračkami, ki jih lahko kunec kotali in svobodno razporeja po prostoru. Kunca boste z nekaj vaje naučili tudi marsikaterega trika.

Navajanje na čistočo

V kunčjo kletko namestimo nepokrito mačje stranišče s primernim posipom za kunce, ki ga čistimo vsak dan. Kunec je naklonjen čistoči in se bo hitro privadil uporabljati svoje stranišče, morebiten neprijeten vonj v prostoru pa preprečimo s pravočasno sterilizacijo oziroma kastracijo živali. Če tega ne naredimo, bo kunec med spolnim dozorevanjem označeval svoj teritorij z urinom, kar ni prijetno za nikogar.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Razlike med kunci in zajci

KUNEC	ZAJEC
Je divja ali domača žival. Domači kunci izvirajo iz divje vrste kuncev.	Je divja žival in živi v naravi.
Je manjši, s pokončnimi ali klapavimi ušesi in krajšimi prednjimi nogami.	Je večji od divjega kunca, čeprav nekatere vrste domačih kuncev tehtajo enkrat več kot zajec.
Je družabna žival.	Je samotarska žival.
Kunčji mladiči so goli, slepi in gluhi.	Zajčji mladiči so odlakani, vidijo in slišijo.

Spoznavanje in igra

Ko povabimo kunca v nov dom, mu damo najprej možnost, da nas spozna. Najlažje nam bo, če se usedemo na tla in se z njim igramo na njegovi višini. Ker veliko kuncev ne mara dvigovanja s tal, vedno počakajmo, da kunec sam poišče pot v naše naročje. S časom ga lahko tudi dvignemo, in sicer tako, da z rokami podpremo njegov sprednji in zadnji del trupa, vključno z nogami, ki potrebujejo oporo. Kunec nam bo svoje zaupanje izkazal s čiščenjem kožuščka v naši bližini, s sproščeno igro in skokom v naše naročje ter z uživanjem v božanju.

Kunec se odlično razume z drugimi kunci, pa tudi z mačkami in psi. Kunca nikoli ne puščamo samega v prostoru z živaljo druge vrste.

Kaj kunec jé?

Zdrava prehrana kuncev temelji na senu, zeleni listnati zelenjavi in peletirani hrani za kunce. Poleg hrane mora imeti kunec v svoji kletki vedno dostopno svežo vodo. Čeprav gre za zelo sladkosnedo žival, mu ponudimo sadje le občasno, kot priboljšek. Najpomembneje je, da ima kunec poleg vode vedno na voljo seno, saj z žvečenjem brusi svoje zobe, ki mu rastejo vse življenje. Kunci so tudi zelo občutljive živali, zato jih moramo pozorno spremljati in jih takoj odpeljati k veterinarju, če opazimo, da so neješči, brezvoljni, zgrbljeni ali da imajo izcedek iz nosnic. So zelo družabni in vajeni bivanja v skupinah, zato je priporočljivo, da dom ponudimo dvema kuncema. Če imamo samo enega, mu moramo posvetiti toliko več časa, da mu ne bo dolgčas.

Nuša Ema Miklavc
Društvo za zaščito živali Ljubljana

Strokovni uredniki: dr. Karel Natek, dr. Darko Ogrin, dr. Irma Potočnik Slavič

ATLAS SLOVENIJE ZA OSNOVNE IN SREDNJE ŠOLE

Ilustracije: Aleš Sedmak

Atlas nazorno prikazuje temeljne značilnosti in posebnosti Slovenije, besedilo je podprto s številnimi najnovejšimi kartografskimi prikazi, shematskimi skicami, fotografijami in statističnimi podatki. Mnogi med njimi so objavljeni prvič, saj temeljijo na podatkih, pridobljenih pred kratkim. Atlas je bil zasnovan in pripravljen s ciljem, da mladim predstavi in približa Slovenijo na zanimiv in pregleden način. Omogoča tudi primerjave med slovenskimi pokrajinami v različnih časovnih obdobjih. V prvem delu je Slovenija predstavljena kot celota, najprej s splošnimi in nato s tematskimi zemljevidi. V drugem, najobsežnejšem delu, so podrobneje prikazane posamezne pokrajine, izpostavljene so njihove bistvene značilnosti. Tako sta v poglavju Alpske pokrajine v ospredju površje in voda, v Obsredozemskih morje in obala, v Dinarskokraških pa površinske in podzemne kraške oblike. Vsaka pokrajina je predstavljena z različnimi kartografskimi tehnikami, fotografijami, letalskimi posnetki in ilustracijami. Atlas poleg odličnega kartografskega gradiva odlikujejo izvrstne ilustracije akademskega slikarja Aleša Sedmaka.

Patrick McDonnell

ČAS ZA OBJEM

Knjižica nas spomni, da se je dobro in lepo objemati. Tudi narava se prebujala in čas je, da storimo nekaj lepega zase in za svoje bližnje. Mali muc si želi narediti svet boljši, zato se odloči, da bo objel vse, kar leže in gre. Prepotuje ves svet in objame veliko ljudi in stvari, na koncu pa še ugotovi, da je treba z objemi začeti pri najbližjih. Knjiga je tudi lepo darilce.

INFORMACIJE IN NAROČANJE:
080 12 05 ali www.emka.si

Živali, ki izskočijo

SLIKOVNI ATLAS ŽIVALI

Osupljivi gibljivi svet in interaktivni zemljevidi, ki jih izvlečeš, te popeljejo na pravi safari okrog sveta. Oglej si živali na enkratnem prizoru, ki izskoči iz knjige, pričaraj si očarljiv živalski svet ob prelepih slikovnih zemljevidih in izvlečnih straneh, zabavaj se ob kvizu in obilici zanimivosti o živalih. Odkrij skrivnosti o sesalcih in plazilcih, žuželkah in pticah ... in še in še! Ob interaktivnem kvizu se z igro hkrati tudi učiš. Knjiga je primerna za mlajše šolarje.

Knjigo je prevedla Planetova avtorica psiholoških testov Barbara Jarc.

Poišči

sive celice

10 razlik!

ILUSTRACIJA: DAMIJAN STEPANČIČ

KUPON ZA SODELOVANJE PRI NAGRADNIH IGRAH, PISMIH BRALCEV, DR. VETKU IN NAGRADNIH NATEČAJIH V REVII MOJ PLANET

Kupon izrežite po oznaki in nalepite na dopisnico. Pošljite jo na naslov **Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, Ljubljana, revija MOJ PLANET.**

Podpisani _____
(ime in priimek)

_____ (naslov in pošta)

se strinjam, da moj otrok _____
(ime, priimek in starost otroka)

sodeluje v natečajih, pri nagradnih nalogah, nagradnih vprašanjih za dr. Vetka, pismih bralcev in drugih nagradnih natečajih, razpisanih v tej reviji, ter da se v reviji objavijo otrokov izdelek in njegovo ime in starost.

Datum _____ Podpis _____

S podpisom dovolite, da Mladinska knjiga Založba, d. d., za izvedbo nagradnega natečaja (in/ali nagradnih iger) in objavo podatkov o nagrajencih vodi, vzdržuje in upravlja evidenco z vašimi osebnimi podatki in podatki vašega otroka za časovno obdobje 5 let, s podatki o preostalih udeležencih v zgoraj navedenih nagradnih igrah ali natečajih pa do njihovega izteka. Sodelujočim v natečaju in pri nagradnih nalogah je zagotovljeno varstvo osebnih podatkov po zakonu, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

Nagrajenci

NAGRAJENCI IZ JANUARSKE ŠTEVILKE REVII MOJ PLANET

KRIŽANKA ŽIVALI

Rešitev: **Jutri gremo v živalski vrt!**

Majico Moj planet prejmeta **Živa Brumen** s Ptuja in **Lana Gajšt** iz Majšperka.

Nagrade bomo poslali po pošti.
Nagrajenkama iskreno čestitamo!

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa objavljamo še več vaših pisem.

V reviji objavljena pisma, fotografije in druge prispevke bomo nagradili. Pošljite jih na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali moj.planet@mkz.si. Ne pozabite pripisati svojih podatkov. Če boste poslali svojo fotografijo, ne pozabite priložiti dovoljenja staršev ali drugih skrbnikov, da se strinjajo z objavo fotografije. **Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.**

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa lahko tudi **pišete dr. Vetku**, zastavite vprašanje, sporočite svoje mnenje ter glasujete za poster.

Uredništvo Mojega planeta

Hvala za vaša pisma, pohvale in predloge, ki jih tako prižno pošiljate!

RADIO SLOVENIJA

Olimpijski Val 202

Med igrami bo Val 202 s prenosi in izjavami v živo spremljal vse slovenske nastope v Sočiju, strnjeni pregledi dogajanja pa bodo v Olimpijskih navalih na šport vsak dan ob 9.15, 17.45 in 20.45. Adut Vala 202 bodo kombinirani **prenosi z vseh prizorišč**, na katerih bodo nastopali slovenski športniki, **hitre izjave, odmevi**. Preostale izide in zanimivosti pa bo prispevala ljubljanska novinarska ekipa.

Interaktivno tudi med OI

Na spletni strani Vala 202 bomo objavljali ekskluzivne zgodbe s prizorišča in vse najzgodnejše posnetke iz programa Vala 202. Veliko pozornosti bomo tudi med igrami namenili interaktivnosti, zato bomo dejavni tudi na družbenih omrežjih, na Facebook in Twitter strani Vala 202.

MULTIMEDIJSKI CENTER RTV SLOVENIJA

Olimpijski portal Soči 2014

Športno uredništvo spletnega portala MMC RTV Slovenija bo delovalo na naslovu www.rtvlo.si/oi2014. Na portalu boste našli vse, kar morate vedeti o največjem zimskem dogodku na svetu. Podrobno bo razčlenjen spored, zgodovina in statistika. V okviru portala Soči 2014 bo tudi poseben podportal za hokej, kjer bo na turnirju prvič nastopila slovenska reprezentanca na čelu z Anžetom Kopitarjem.

Zimske olimpijske igre Soči 2014 ekskluzivno na RTV Slovenija

**Spremljajte prenose na TV SLO,
Valu 202 in www.rtvlo.si med
7. in 23. februarjem 2014**

RTV Slovenija ima ekskluzivne televizijske, radijske in spletne pravice za prenos vseh dogodkov in tekem, povezanih z zimskimi olimpijskimi igrami Soči 2014. Olimpijske igre lahko na programih RTV Slovenija in na spletnem portalu MMC RTV Slovenija spremljate med 7. in 23. februarjem.

TELEVIZIJA SLOVENIJA

Programsko pokrivanje olimpijskih iger je za TV Slovenija precejšen organizacijski zalogaj, saj bo za program skrbelo okoli 70 ljudi – približno polovica na prizorišču, preostali pa v Ljubljani. Gledalci TV Slovenija boste lahko spremljali približno **230 ur televizijskega programa** v visoki ločljivosti – **HD-tehniki**. Že petič pa bo okoli **50-članska produkcijska ekipa TV Slovenija** na povabilo organizatorjev OI **proizvajala mednarodni signal** s tekmovalnj v skokih in nordijski kombinaciji.

Intervjuji, klepeti in zgodbe iz ozadja tudi na MMC-ju

Sodelavci z MMC-ja pripravljajo številne intervjuje in klepete, tako iz Slovenije kot tudi iz Sočija, Olimpijski servis bo MMC nudil 24 ur na dan. Za zgodbe iz ozadja bo poleg televizijskih in radijskih kolegov skrbel Slavko Jerič, ki bo na samem prizorišču iger. Ob tem bo tudi odgovarjal na vprašanja bralcev v rubriki Športni SOS.

Olimpijske igre v živo ali z zamikom na aplikaciji RTV 4D

Na MMC-jevem portalu si boste lahko vse dogajanje z olimpijskih iger ogledali **v živo prek nove aplikacije RTV 4D**. Tudi če boste kaj zamudili, brez skrbi. Vse bo shranjeno v našem arhivu. Torej, če boste zamudili vožnjo Tine Maze, jo boste že čez nekaj minut našli v video arhivu. V živo na MMC TV si boste lahko ogledali tudi dogodke, ki jih zaradi prekrivanja ne bo v prenosu na 2. programu Televizije Slovenija. Tu boste na svoj račun prišli predvsem ljubitelji hokeja.

MMC pa bo tekstovno vse spremljal v živo tudi s posebno aplikacijo **“scribble live”**, ki je naletela na izjemen odziv že med evropskim prvenstvom v košarki.

Prihodnji mesec v Mojem planetu

Nušin kotiček

Opazujem in raziskujem

Ljubezensko življenje živali

Naslednja številka izide
14. marca.

Moj kviz

So trditve pravilne?
Kaj praviš?

Kviz po februarski številki

1.

Največja želva na svetu je
avstrijska debelinka.

DRŽI

NE DRŽI

2.

Mački panda tehta do 6 kg.

DRŽI

NE DRŽI

3.

Priba, reglja in žličarica so ptice
selivke.

DRŽI

NE DRŽI

4.

Yellowstone je največji in
najstarejši narodni park na svetu.

DRŽI

NE DRŽI

5.

Zajčji mladiči so odlakani in vidijo
ter slišijo.

DRŽI

NE DRŽI

6.

Bohinjsko jezero je največje
ledeniško jezero v Sloveniji.

DRŽI

NE DRŽI

7.

Če rešiš psihološki test, ugotoviš,
kako je s tvojim zdravjem.

DRŽI

NE DRŽI

8.

Jack russell je izjemno mirna
pasma psov.

DRŽI

NE DRŽI

9.

Študij veterine traja šest let.

DRŽI

NE DRŽI

10.

Hladilnik je izumil Isaac Newton.

DRŽI

NE DRŽI

Si znal odgovoriti na vsa vprašanja? Če nisi, polistaj po reviji Moj planet, ki jo imaš v rokah, in kmalu ne bo nobenega dvoma več.

Moj planet, mesečnik, februar 2014, leto 9 • Na leto izide 12 številki. • Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, 1000 Ljubljana • Predsednik uprave MKZ: Peter Tomšič • Glavni urednik področja Založništvo: Bojan Švigelj • Odgovorna urednica: Senja Požar • Urednica: Maja Bajželj • Likovno-tehnično urejanje: Mojca Orehek • Lektorica: Vera Jakopič • Naslov uredništva: Moj planet, 1536 Ljubljana, tel.: 01 241 32 20, faks: 01 425 28 36 • Tiskana naklada: 7.000 • Tisk: Grafika Soča d.o.o., Nova Gorica • Cena številke za naročnike v šoli je 3,90 €, za individualne naročnike 4,16 €, v prosti prodaji 4,95 €. Naročnina se poravnava v treh obrokih. Naročnina za tujino se poravnava vnaprej in znaša 99,60 €. • DDV in poštšina sta vračunana v ceno. • Naročnina velja do preklica, odpovedi sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. • Za nepravčasno poravnane obveznosti zaračunavamo zakonsko določene zamudne obresti. • Poštšina plačana pri pošti 1102 Ljubljana. • Naročanje revij: Mladinska knjiga Založba, d. d., Služba oskrbe kupcev, 1536 Ljubljana, tel.: 080 11 08, od 7. do 18. ure. • Vodja sektorja Prodaja in promocija izobraževalnih vsebin: Monika Jagodič Gobec, monika.jagodic@mkz.si • Vodja službe Marketing in oglasno trženje: Martina Dolgan • Oseba, odgovorna za oglaševalske vsebine: Martina Dolgan, vodja službe Marketing in oglasno trženje. • Oglasno trženje: Anja Klemenčič, anja.klemencic@mkz.si, T: 01 241 37 06 • ISSN 1854-2883 • V reviji Moj planet objavljenih prispevkov ni dovoljeno kakor koli ponatisniti brez pisnega dovoljenja uredništva. • Nenaročenih rokopisov, risb in fotografij ne vračamo. • Revijo sofinancirata Javna agencija za knjigo RS in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. • Elektronska pošta: moj.planet@mkz.si • Spletne strani: www.mladinska.com/mojplanet • V uredništvu skrbimo za skladnost oglašnih sporočil z Zakonom o medijih. Na izbor oglaševanih izdelkov in na oblike oglaševanja ter na oglasne priloge nimamo vpliva. Izid publikacije je finančno podprla agencija ARRS iz sredstev državnega proračuna iz naslova razpisa za sofinanciranje domačih poljudnoznanstvenih periodičnih publikacij.

Poštar Pavli išče prijatelja

OGLASNO SPOROČILO

Pobarvaj polja, označena s pustno masko, da izveš, koga Poštar Pavli išče med čudnimi pustnimi šemami. Uporabi svetlo in temno rjavo barvico.

Odlična zbirka nalog za boljše znanje in oceno **Brihtna glavca**

1.

VADIM, ponavljam
in utrjujem znanje

2.

RAZUMEM tudi
zahtevnejšo snov

3.

se dobro PRIPRAVIM
na preizkuse znanja

z rešitvami

Z lahkoto do znanja

www.mladinska.com/brihtna_glavca

4.–9. RAZRED

Vsebuje
teste

4.–9. RAZRED

Vsebuje
teste

1.–9. RAZRED

Vsebuje
formule
in teste

8.–9. RAZRED

Vsebuje
teste za
pripravo
na NPZ

8.–9. RAZRED

Vsebuje
teste in
kemijske
reakcije